

Επιμέλεια: Μπέττυ Ανδρέου, Σύμβουλος Ελληνικών

Εποπτεία: Δρ Μαρία Μιχαηλίδου, ΕΔΕ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή.....	3
2. Ορθογραφία -Γενικές Επισημάνσεις για όλες τις τάξεις.....	5
3. Στάδια μελέτης Ορθογραφίας	7
4. Α' τάξη	8
5. Β' τάξη.....	10
6. Γ' τάξη.....	12
7. Δ' τάξη.....	15
8. Ε'-ΣΤ' τάξη.....	17
9. Αξιοποίηση Εικονογραφημένου Λεξικού Α'Β'Γ'.....	21
10.Αξιοποίηση Ορθογραφικού-ερμηνευτικού λεξικού Δ',Ε',ΣΤ'.....	23
11.Συνοψίζοντας.....	25
12.Ανάπτυξη ορθογραφικών στρατηγικών μέσα από τη δημιουργικότητα Προτεινόμενες ιδέες-δραστηριότητες	26
13.Ορθογραφικές δραστηριότητες μέσα από τον Η.Υ.	39
14.Αντί επιλόγου.....	53

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εισαγωγή

Τα νέα εγχειρίδια της Γλώσσας χρησιμοποιούνται από τα σχολεία μας εδώ και τρία χρόνια με, ομολογουμένως, καθολική αποδοχή και με πολύ ευνοϊκά σχόλια από τους μάχιμους εκπαιδευτικούς, αλλά και από τα παιδιά και τους γονείς τους.

Ο τομέας, όμως, της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος, ως προς την ορθογραφημένη απόδοση του λόγου, δυστυχώς, ακόμα και σήμερα, παρουσιάζει, πού και πού κάποια ασυνεννοησία-και θα τολμούσα να πω-και κάποια δόση ανασφάλειας τόσο στους εκπαιδευτικούς, όσο και στους γονείς.

Παρόλα τα συνέδρια, περιφερειακά και παγκύπρια, την προσωπική βοήθεια και τις συνεδρίες προσωπικού από τους οικείους επιθεωρητές και τους συμβούλους, τις απαντήσεις των ίδιων των συγγραφέων των εγχειριδίων, μέσω της ιστοσελίδας του Γλωσσικού Μαθήματος, τις επισκέψεις στον τόπο μας των συγγραφέων και τη συμμετοχή τους σε συνέδρια, την ενημέρωση των γονέων στις συναντήσεις με τους δασκάλους των παιδιών τους στα σχολεία, αλλά και τις ομιλίες των επιθεωρητών προς τους γονείς, παρόλες τις σχετικές δημοσιεύσεις μας, για το επίμαχο αυτό θέμα, η “διγλωσσία” στο θέμα Ορθογραφία, είναι ορατή και υπαρκτή.

Για την επίλυση της πιο πάνω προβληματικής αντιμετώπισης της Ορθογραφίας, αποφασίσαμε την ετοιμασία της παρούσας εργασίας, για να δοθεί ακόμα ένα θετικό και δημιουργικό βήμα στην ορθή απεικόνιση του ελληνικού λόγου μας και να αξιοποιηθεί από τους δασκάλους της διδακτικής περιφέρειας η οποία εποπτεύεται από την υπογράφοσα. Αν, όμως φανεί πως μπορεί να βοηθήσει, το βιβλιαράκι αυτό, έναν ευρύτερο κύκλο δασκάλων, θα το προσφέρουμε στους ενδιαφερόμενους με ιδιαίτερη χαρά.

Η εργασία αυτή που τιτλοφορείται «Ορθογραφώ και Δημιουργώ» και έρχεται να συμβάλλει με τον τρόπο της στην Ημέρα Δημιουργικότητας, αλλά και ευρύτερα στο Έτος Δημιουργικότητας, δεν αποτελεί νέα πρόταση στην εκμάθηση της Ορθογραφίας, ούτε λοξοδρομεί, στο ελάχιστο, από τις οδηγίες και προτάσεις των συγγραφέων των εγχειριδίων της γλώσσας μας. Αυτό που επιδιώκει είναι να συγκεντρώσει, αποσαφηνίσει και να ξαναθυμίσει τις εισηγήσεις που περιέχονται στα βιβλία μας, και επιπλέον να τονίσει, για μια ακόμα φορά, ότι δεν έχει καταργηθεί η Ορθογραφία, αλλά έχει διαφοροποιηθεί ο τρόπος προσέγγισης στη διδακτική της. Το νέο που προσθέτει και ευελπιστώ να αξιοποιηθεί κατάλληλα, είναι οι προτάσεις για δημιουργική εργασία, η χρήση λεκτικών παιχνιδιών, η αξιοποίηση της λογοτεχνίας και η χρήση των ειδικά επιλεγμένων λογισμικών-προγραμμάτων.

Σημαντική και αξιέπαινη είναι η προσήλωση και η συμβολή στην ετοιμασία της παρούσας εργασίας, από την Β.Δ. και σύμβουλο του Γλωσσικού Μαθήματος κυρία Μπέττυ Ανδρέου, την οποία συγχαίρω και ευχαριστώ, γιατί εργάζεται πάντοτε με εξαιρετική προθυμία, σοβαρότητα και δημιουργικότητα.

Δίνουμε, λοιπόν, το βοήθημα αυτό, με την ευχή να κάνουμε τα παιδιά να θέλουν να γράφουν ορθογραφημένα και να αποδίδουν ορθά στο χαρτί τον προφορικό τους λόγο.

Κι ας μην ξεχνούμε, εμείς οι εκπαιδευτικοί, την τόσο ειλικρινή ρήση του εθνικού μας ποιητή: “Μήγαρις έχω τίποτες άλλο στον νου μου, πάρεξ ελευθερία και γλώσσα;”

Δρ Μαρία Μιχαηλίδου

Επιθεωρήτρια Δημοτικής Εκπαίδευσης

Ορθογραφία -Γενικές Επισημάνσεις για όλες τις τάξεις

Μία από τις βασικές επιδιώξεις της γλωσσικής διδασκαλίας είναι η ανάπτυξη της ορθογραφικής ικανότητας κάθε μαθητή. Στα νέα βιβλία της Γλώσσας η εκμάθηση της Ορθογραφίας ενσωματώνεται στη γλωσσική διδασκαλία και η ορθογραφική μάθηση, τόσο στο Βιβλίο του μαθητή όσο και στο Τετράδιο Εργασιών, προωθείται με πολλές και ποικίλες δραστηριότητες και ασκήσεις.

Οι μαθητές :

- ☐ συμπληρώνουν λέξεις και κείμενα,
- ☐ λύνουν σταυρόλεξα και κρυπτόλεξα,
- ☐ εξηγούν την ορθογραφία των λέξεων,
- ☐ αντιγράφουν κείμενα,
- ☐ διορθώνουν κείμενα,
- ☐ διορθώνουν μόνοι τους το γραπτό τους,
- ☐ γράφουν άγνωστη Ορθογραφία,
- ☐ δημιουργούν οικογένειες λέξεων κ.ά.

Δεν αποτελεί δηλαδή η εκμάθηση της Ορθογραφίας μια ξέχωρη σχολική εργασία που μεταφέρεται για να μελετηθεί «μηχανικά» στο σπίτι ,όπως στα παλιά βιβλία αλλά συνδέεται ουσιαστικά και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της γλωσσικής διδασκαλίας.

Συνεπάγεται ότι **η Ορθογραφία δεν έχει καταρνηθεί αλλά έχει αλλάξει ο τρόπος εκμάθησής της.**

Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν ότι κάθε λέξη γράφεται με ένα συγκεκριμένο τρόπο, έχει δηλαδή γραμματική ταυτότητα που προκύπτει από τη γραμματική κατηγορία όπου ανήκει (ρήμα, ουσιαστικό κ.τ.λ.) και από τη γραμματική σημασία (πτώσει, αριθμός, πρόσωπο κ.τ.λ.) ή τις γραμματικές σημασίες που υποδηλώνει. Πρέπει να αποκτήσουν, δηλαδή, **«αίσθηση ορθογραφικής γραφής».**

Αυτό απαιτεί:

- α) να μετακινηθούμε από την πληθώρα των κανόνων σε πιο γενικές κατηγοριοποιήσεις, γενικεύσεις και αρχές που μπορούν να γίνουν κατανοητές από τους μαθητές,
- β) να συνδεθούν συστηματικά οι καταλήξεις των λέξεων με τις γραμματικές τους σημασίες (π.χ. ο ένας και οι πολλοί, τα γένη κ.λπ.),
- γ) να γίνει κατανοητό ότι κάθε λέξη (όνομα ή ρήμα) χωρίζεται σε θέμα και κατάληξη και ότι το καθένα από αυτά έχει διαφορετική σημασία και λειτουργία στη λέξη.

Ο ρόλος μας...

Για να πετύχουμε όλα τα πιο πάνω, θα πρέπει:

- ✓ να προσπαθήσουμε με σωστό προγραμματισμό, μεθοδικότητα, τρόπο συστηματικό, πρωτότυπο, λιτό, δημιουργικό και ευχάριστο να παρέχουμε γραμματικές γνώσεις στους μαθητές τις οποίες θα είναι σε θέση να χρησιμοποιούν συστηματικά στα γραπτά τους
- ✓ η διδασκαλία της Ορθογραφίας θα πρέπει να δίνει στους μαθητές πολλές ευκαιρίες για άσκηση και γραπτή έκφραση, να διακρίνεται από ποικιλία μεθόδων, δραστηριοτήτων και τεχνικών μάθησης, απομνημόνευσης, ανάκλησης και αυτοματισμού των ορθογραφικών γνώσεων
- ✓ σε κάθε μαθητή είναι απαραίτητο να παρέχεται η δυνατότητα να διαμορφώσει ένα δικό του τρόπο μάθησης, επιλέγοντας και μαθαίνοντας να χρησιμοποιεί προσωπικές στρατηγικές που θα τον βοηθήσουν να μάθει γρηγορότερα και αποτελεσματικότερα.

Στάδια μελέτης Ορθογραφίας

Ο τρόπος μελέτης της σχολικής Ορθογραφίας από τους μαθητές θα πρέπει να συνδυαστεί με τους στόχους του συγκεκριμένου μαθήματος και καλό είναι να ακολουθεί τα παρακάτω στάδια (ανάγνωση-μελέτη-έλεγχος, εντοπισμός λαθών-διόρθωση-αξιοποίηση λαθών)

1^ο στάδιο: ΑΝΑΓΝΩΣΗ	Ο μαθητής διαβάζει προσεκτικά την ορθογραφική άσκηση από το σχολικό βιβλίο ή οποιοδήποτε άλλο κείμενο ή την ομάδα λέξεων που χρησιμοποιείται για ορθογραφική μάθηση.
2^ο στάδιο: ΜΕΛΕΤΗ	Με τη βοήθειά μας επισημαίνονται, υπογραμμίζονται και αναλύονται οι καταλήξεις (γραμματικές ή παραγωγικές) των λέξεων που περιέχονται στην ορθογραφική άσκηση. Υπενθυμίζουμε στους μαθητές τις γραμματικές και ορθογραφικές γνώσεις που σχετίζονται, αξιοποιούμε τις αφορμές που μας δίνουν οι λέξεις αυτές για τη διδασκαλία παραγωγικών και λεξιλογικών στοιχείων (π.χ. να δημιουργήσουμε μια οικογένεια λέξεων).
3^ο στάδιο: ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	Οι μαθητές συμπληρώνουν την ορθογραφική άσκηση.
4^ο στάδιο: ΕΛΕΓΧΟΣ	Ελέγχουν την Ορθογραφία είτε μέσα από το Β.Μ.(αν δίνεται ολόκληρη) ή από φράσεις και λέξεις που υπάρχουν ήδη στο κείμενο ή την αναγράφει ο/η εκπαιδευτικός στον πίνακα.
5^ο στάδιο: ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΛΑΘΩΝ	Οι μαθητές εντοπίζουν και διορθώνουν οι ίδιοι τα λάθη τους(αυτοδιορθώνουν).
6^ο στάδιο: ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΛΑΘΩΝ	Αν οι μαθητές έχουν λάθος στο θέμα της λέξης με τη βοήθεια του λεξικού δημιουργούν οικογένειες λέξεων, αν έχουν καταληκτικά λάθη παρατέμπονται στους γραμματικούς κανόνες (π.χ. ρήματα σε -ώνω) και καταγράφουν λέξεις της ίδιας κατηγορίας μέσα σε προτάσεις ,σύντομο κείμενο κ.ά. →Αναφέρονται περισσότερες λεπτομέρειες παρακάτω

Α' τάξη

Σημαντικές επισημάνσεις

- ☐ Η Ορθογραφία εντάσσεται στο Τ.Ε., έχει παιγνιώδη μορφή και σχετίζεται με την εξέλιξη της ιστορίας.
- ☐ Η λύση της προτελευταίας άσκησης αποτελεί και το κείμενο της Ορθογραφίας.
- ☐ Ο βαθμός δυσκολίας βαίνει αυξανόμενος.
- ☐ Στο 2^ο κυρίως τεύχος, η ορθογραφική άσκηση βρίσκεται σε συνάρτηση με τη διαισθητική προσέγγιση ορισμένων-βασικών-κανονικοτήτων, όπως για παράδειγμα η κατάληξη -οι του πληθυντικού αριθμού.
- ☐ Πρέπει να αντιγράφεται μια φορά στην τάξη, να ελέγχεται από τον εκπαιδευτικό και να αναπτύσσονται δεξιότητες και τεχνικές βελτίωσης.

→ Ακολουθούμε τα στάδια όπως αναφέρονται στη σελίδα 7

Ορθογραφικές δραστηριότητες

- ✓ Ορθογραφική δραστηριότητα βιβλίου
- ✓ Αντιγραφή της ορθογραφικής άσκησης στο τετράδιο Γραφής ή στον ηλεκτρονικό υπολογιστή
- ✓ Μετατροπή λέξεων ή φράσεων σε κεφαλαία γράμματα
- ✓ Γραφή σε ατομικούς πίνακες με μαρκαδόρο
- ✓ Συμπλήρωση γραμμάτων που λείπουν από τις λέξεις
- ✓ Συμπλήρωση λέξεων που λείπουν από το κείμενο
- ✓ Εικονόλεξο: δίνουμε τις εικόνες για να γράψουν τη λέξη (με συγκεκριμένο στόχο: π.χ. εικόνες με αρσενικά ουσιαστικά προκειμένου να μάθουν το άρθρο και τον αριθμό)
- ✓ Παιχνίδια με τις λέξεις (π.χ. ακροστιχίδες, αναγραμματισμούς)
- ✓ Κρυπτόλεξο: να «κρύψουν» λέξεις της ορθογραφικής άσκησης
- ✓ Καταγραφή των λέξεων στο τετράδιο-ευρετήριο
- ✓ Αντιγραφή μια μικρής λίστας λέξεων που ετοιμάσαμε ομαδικά στην τάξη για να την έχουν στο τετράδιό τους
- ✓ Μια πρόταση ή ένα μικρό κείμενο που συνέθεσαν ομαδικά, κάποια πράγματα που πρέπει να θυμηθούν να φέρουν...

Ορθογραφικές δραστηριότητες με δείκτη δυσκολίας

- ✓ Άγνωστη ορθογραφία
- ✓ Ομαδοποίηση λαθών και διόρθωση στον πίνακα με τη συμμετοχή όλης της τάξης
- ✓ Ετεροδιόρθωση: να διορθώσουν την ορθογραφική άσκηση του διπλανού τους

→ Η Ορθογραφία θα πρέπει πάντα να έχει νόημα και λειτουργικό χαρακτήρα και κάθε φορά συγκεκριμένο στόχο.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ

Αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της διδασκαλίας:

- ✓ Αποφεύγουμε να επισημάνουμε το λανθασμένο γράμμα
- ✓ Παρακινούμε το παιδί να σκεφτεί πού μπορεί να έχει κάνει το λάθος
- ✓ Επιτρέπουμε στους μαθητές να κάνουν χρήση:
 - ☞ πινάκων με ορθογραφικά δύσκολες λέξεις(και, έχει, είναι κ.ά.)
 - ☞ εικονογραφημένου λεξικού Α',Β',Γ' Δημοτικού

Αξιοποίηση των λαθών(ενδεικτικά)

- Γράφουν τη λέξη σωστά είτε σε φράση είτε σε πρόταση
- Την αντιγράφουν στο τετράδιο-ευρετήριο
- Την αντιγράφουν στο τετράδιο γραφής με στόχο την καλλιγραφία
- Κρυπτόλεξο, εικονόλεξο κ.ά.

Σοφία Παράσχου, «Θαλασσινό σχολείο», α' εκδ. Δελφίνι, Αθήνα 1996
β' εκδ. Περίπλους, Αθήνα

Β' τάξη

Σημαντικές επισημάνσεις

- ☐ Ο μαθητής θα πρέπει να αναπτύξει στρατηγικές που να τον βοηθούν να γράφει ορθά
- ☐ Η Ορθογραφία δεν καταργείται απλά αλλάζει η μορφή και ο τρόπος εκμάθησής της
- ☐ Στο βιβλίο υπάρχουν πολλές δραστηριότητες που ενώ φαινομενικά δε μοιάζουν με ασκήσεις Ορθογραφίας, κατά βάθος όμως εξυπηρετούν αυτόν το σκοπό
- ☐ Καταργείται ο παραδοσιακός τρόπος να μαθαίνεται η Ορθογραφία στο σπίτι ή να την γράφουν 3-5 φορές
- ☐ Η Ορθογραφία διδάσκεται καθημερινά στην τάξη και συνδέεται με το γραμματικό στόχο του μαθήματος (κειμενική σύμβαση)
- ☐ Τα ορθογραφικά λάθη των μαθητών δε θα πρέπει να είναι το επίκεντρο κατά την παραγωγή γραπτού λόγου αλλά η παραγωγή νοήματος

☞ Σκοπός μας πρέπει να είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων για να καταστήσουν τους μαθητές αυτόνομους στην αυτοδιόρθωση των λαθών τους .

Ορθογραφικές δραστηριότητες

- ✓ Σε αρκετά κεφάλαια υπάρχουν περισσότερες από μία ορθογραφικές ασκήσεις, εδώ ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να επιλέξει ποια θεωρεί χρησιμότερη για την τάξη του
- ✓ Οι μαθητές καταγράφουν σε τετράδιο την ορθογραφική δραστηριότητα που προτείνει το βιβλίο αφού πρώτα γίνει ανάλογη επεξεργασία από τον εκπαιδευτικό και τονισθούν τα σημεία που θα πρέπει οι μαθητές να προσέξουν ιδιαίτερα

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ

- ✓ Ο εκπαιδευτικός εντοπίζει τα λάθη χωρίς να διορθώσει
- ✓ Ομαδοποιεί τα λάθη και τα παρουσιάζει στον πίνακα(ενδεικτικός τρόπος)
- ✓ Με τη βοήθεια του βιβλίου ή του εικονογραφημένου λεξικού τα παιδιά διορθώνουν τα λάθη τους και πάντα με τη στενή επίβλεψη του εκπαιδευτικού
- ✓ Κάθε φορά υπενθυμίζουμε στα παιδιά βασικά γραμματικά σημεία έτσι ώστε η νέα Ορθογραφία να στηρίζεται πάνω στα προηγούμενα με διαρκή ανατροφοδότηση

Αξιοποίηση λαθών

- ✓ Δίνουμε επιπλέον δραστηριότητες εμπέδωσης και αξιοποίησης των λαθών όπως σταυρόλεξα, κρυπτόλεξα, δημιουργία προτάσεων ή κειμένων κ.ά. προσέχοντας να υπάρχει σύνδεση με το γραμματικό στόχο και όχι απλή παράθεση λέξεων
- ✓ Τα παιδιά αντιγράφουν τις σωστές λέξεις στο τετράδιο–ευρετήριο ή στο τετράδιο γραφής

Δυο δίδυμα δύο μωρά,
δυο αδελφάκια γηλυτά.
Δευτέρα ιδάνε τάξη,
δυο-δυο μέσα στ' αράξι

Θέτη Χορτιάτη ,«Παιχνιδόλεξα»,εκδ.Κέδρος,Αθήνα 1986

Γ' τάξη

Σημαντικές επισημάνσεις

- ❑ Η ορθογραφική άσκηση είναι καθημερινή στην Τρίτη Δημοτικού και αφορά τις δραστηριότητες που τιτλοφορούνται σε κάθε μάθημα "Γράφω σωστά".
- ❑ Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να παρέμβει στην προτεινόμενη δραστηριότητα ορθογραφίας - προσθέτοντας δικό του κείμενο ή και λέξεις.
- ❑ Σύντομα κριτήρια ορθογραφίας - τεστ- ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ τα διαχειριζόμασταν έτσι και τώρα. Στις σύντομες αυτές ασκήσεις θα βοηθήσουν και οι δραστηριότητες με τις λέξεις που προτείνονται στο τέλος κάθε ενότητας μαθημάτων.
- ❑ Για ορθογραφικές ασκήσεις πέρα από αυτές που έχει το βιβλίο και ανά μάθημα και στο τέλος κάθε ενότητας θυμίζουμε ότι:

☆ΚΑΝΩ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΚΑΝΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ .

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΚΟΜΜΕΝΗ ΑΠΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Σε κάθε περίπτωση όποιες ασκήσεις δίναμε έως σήμερα από τις οικογένειες λέξεων μέχρι και τις παραδοσιακότερες δραστηριότητες συνεχίζουμε να τις δίνουμε.

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΞΑΣΚΟΥΝΤΑΙ ΝΑ :

- ☞ Ορθογραφούν **το θεματικό και καταληκτικό μέρος** των λέξεων
- ☞ Εφαρμόζουν τους **βασικούς κανόνες συλλαβισμού**
- ☞ Εντοπίζουν και χρησιμοποιούν **τα σημεία στίξης**
- ☞ Αντιγράφουν **σωστά και επιμελημένα**

Προτεινόμενες ορθογραφικές δραστηριότητες για «αξιοποίηση» των λαθών

Ομαδοποίηση των λαθών και διαχωρισμός σε δύο κατηγορίες:

1.Λέξεις που έχουν λάθος στο λεξικό μόρφημα δηλαδή στο θέμα της λέξης

2.Λέξεις που έχουν λάθος στο γραμματικό μόρφημα δηλαδή στην κατάληξη

⇒Για την πρώτη περίπτωση βοηθούμε τους μαθητές δίνοντας δραστηριότητες παραγωγής λεξιλογίου (οικογένειες λέξεων κ.λπ.)ενώ για τη δεύτερη ξαναθυμίζουμε τη Γραμματική. Ακολουθεί παράδειγμα:

Παράδειγμα: Ενότητα «Ήτανε μια φορά», (τεύχος Γ', σελ. 25)

Φύσα αεράκι φύσα με
μη χαμηλώνεις ίσαμε
να δω στην Κρήτη μια κορφί
πόχω* μανούλα κι αδελφή.

ΔΕΙΓΜΑ ΜΑΘΗΤΗ

Φίσα αεράκι φίσα
μη χαμιλόνις ήσαμε
να δω στην Κρήτι μια κορφί
πώχω μανούλα κι αδελφοί.

Λάθη στο <u>λεξικό</u> μόρφημα	Λάθη στο <u>γραμματικό</u> μόρφημα
Φίσα	αεράκιη
χαμιλ	όνις
ήσαμε	δω
πώ	Κρήτι
	κορφί
	αδελφοί

α) Για τη διόρθωση των λαθών της 1^{ης} στήλης οι μαθητές παραπέμπονται στο λεξικό τους και καταγράφουν οικογένειες λέξεων:

Φύσα: φύσημα, φυσητός, φυσητήρας κ.λπ.

Ενδεικτικές δραστηριότητες αξιοποίησης του λεξιλογίου

Με τις παραπάνω λέξεις:

→ γράφουν προτάσεις, τίτλους, σύντομα χρηστικά κείμενα, κ.λπ.

→ τις βάζουν σε κρυπτόλεξο, δημιουργούν ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, κ.λπ.

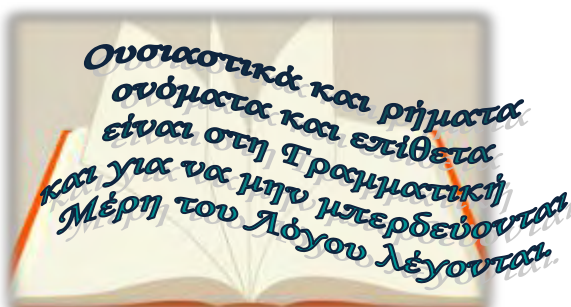
β) Για τη διόρθωση των λαθών της 2^{ης} στήλης οι μαθητές παραπέμπονται στους πίνακες Γραμματικής στο τέλος του Β.Μ. ή στους ορθογραφικούς κανόνες που υπάρχουν στα κείμενα

• Αεράκι: υποκοριστικά σε -άκι

Ενδεικτικές δραστηριότητες Γραμματικής

→ Εντοπίζουν ουδέτερα ουσιαστικά σε -ι από προηγούμενα μαθήματα και καταγράφουν τα υποκοριστικά τους

→ Καταγράφουν μια σύντομη ιστορία χρησιμοποιώντας τα υποκοριστικά που δημιούργησαν κ.λπ.

Κατερίνα Παλάσκα-Μαντούδη, «Έμμετρες ασκήσεις μνήμης και γλώσσας», Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 2000

Δ' τάξη

Σημαντικές επισημάνσεις

- ☐ Η γραμματική επίγνωση που αποκτούν οι μαθητές στην Τετάρτη τάξη νοσηματοδοτεί και την ορθογραφική τους επίδοση
- ☐ Υπάρχουν ορθογραφικές ασκήσεις σε κάθε μάθημα
- ☐ Η σύνδεση του λεξιλογίου με την Ορθογραφία ή με τη Γραμματική είναι άμεση, έτσι ώστε πολλές λεξιλογικές ή γραμματικές ασκήσεις είναι παράλληλα και ορθογραφικές
- ☐ Δεν επιζητούμε την οπτική απομνημόνευση της ορθογραφίας των λέξεων της εβδομάδας ή της ενότητας αλλά την κατάκτηση του μηχανισμού της ορθογραφημένης γραφής

Ορθογραφικές δραστηριότητες

- ✓ Να συμπληρώσουν **γράμματα που λείπουν σε λέξεις**
- ✓ Να συμπληρώσουν **λέξεις που λείπουν σε κείμενο**
- ✓ Να συμπληρώσουν **λέξεις που λείπουν σε προτάσεις** επιλέγοντας κάθε φορά, από διαφορετικές προτεινόμενες, τη σωστή
- ✓ Να χρησιμοποιήσουν σωστά **τα σημεία στίξης** σε προτάσεις ή σε κείμενο
- ✓ Να φτιάξουν **λίστες με λέξεις** που τους δυσκόλεψαν πολύ στην ορθογραφία και τις έκαναν πολλές φορές λάθος
- ✓ Να λύσουν ένα **σταυρόλεξο** ή ένα **κρυπτόλεξο**
- ✓ Να κάνουν **παιχνίδια με τις λέξεις** (π.χ. ακροστιχίδες, αναγραμματισμούς)
- ✓ Να εξηγήσουν **την ορθογραφία** των λέξεων **συνδέοντάς την με την ετυμολογία και τη γραμματική**

☞ Δημιουργία ευρετηρίου(τετράδιο)

Κάποιες δραστηριότητες αυξημένης δυσκολίας όπως:

- Να γράψουν **άγνωστη ορθογραφία**
- Να κάνουν **ομαδοποίηση λαθών και διόρθωση στον πίνακα με τη συμμετοχή όλης της τάξης**
- Να **διορθώσουν μόνοι τους** το γραπτό τους
- Να διορθώσουν **το γραπτό κάποιου άλλου**
- Να εξηγήσουν **γιατί είναι λανθασμένες ορθογραφικά οι λέξεις που διορθώνουν**

☞ Επισημαίνεται εδώ ότι σε πολλές από τις λεξιλογικές και τις ορθογραφικές δραστηριότητες εμπλέκεται και η αντιγραφή.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ 📖

- ✓ Ο εκπαιδευτικός εντοπίζει τα λάθη χωρίς να διορθώσει
- ✓ Ομαδοποιεί τα λάθη και τα παρουσιάζει στον πίνακα (ενδεικτικός τρόπος)
- ✓ Με τη βοήθεια του βιβλίου ή του λεξικού τα παιδιά διορθώνουν τα λάθη τους και πάντα με τη στενή επίβλεψη του εκπαιδευτικού
- ✓ Κάθε φορά υπενθυμίζουμε στα παιδιά βασικά γραμματικά σημεία, μηχανισμούς σύνθεσης και παραγωγής έτσι ώστε η νέα Ορθογραφία να εποικοδομείται πάνω στα προηγούμενα με διαρκή ανατροφοδότηση

Προτεινόμενες ορθογραφικές δραστηριότητες για «αξιοποίηση» των λαθών

Ομαδοποίηση των λαθών και διαχωρισμός σε δύο κατηγορίες:

1. Λέξεις που έχουν λάθος στο λεξικό μόρφημα δηλαδή, στο θέμα της λέξης
2. Λέξεις που έχουν λάθος στο γραμματικό μόρφημα δηλαδή, στην κατάληξη

⇒ Για την πρώτη περίπτωση βοηθούμε τους μαθητές δίνοντας δραστηριότητες παραγωγής λεξιλογίου (οικογένειες λέξεων κ.λπ.) ενώ για τη δεύτερη ξαναθυμίζουμε τη Γραμματική.

Η αλλαγή της ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ, από το βιβλίο του Τζιάννι Ροντάρι "το βιβλίο με τα λάθη"

Μια μέρα ο προφεσός Γραμματικός αποφάσισε ν' αλλάξει τη Γραμματική.
-Αρκετά-είπε-μ' όλες αυτές τις μπερδεψούρες. Για παράδειγμα, ποιος ο λόγος να χωρίζουμε τα επίθετα σε τόσες κατηγορίες; Δύο, είναι αρκετές: επίθετα συμπαθητικά και επίθετα αντιπαθητικά. Επίθετα συμπαθητικά: καλός, χαρούμενος, γενναιόδωρος, ειλικρινής, τίμιος. Επίθετα αντιπαθητικά: ψεύτης, πονηρός, τσιγκούνης, θρασύς και πάει λέγοντας. Έτσι δεν είναι καλύτερα;
Η παραδουλεύτρα του που άκουγε προσεκτικά είπε: πολύ σωστά.
Και ας έρθουμε τώρα στα ρήματα. Κατά τη γνώμη μου, θα έπρεπε να ήταν δύο ειδών: τα ρήματα που θα κλίνονται και τα ρήματα που θα τ' αφήνουμε στην ησυχία τους, όπως παραδείγματος χάρη κλέβω, σκοτώνω, πολεμώ, πλουτίζω σε βάρος κάποιου άλλου. Έχω δίκιο ή δεν έχω;
-Απ' το στόμα σας και στου Θεού τ' αυτί.
Και αν όλοι είχαν τη γνώμη εκείνης της καλόκαρδης γυναίκας, η αλλαγή θα γινόταν μέσα σε δέκα λεπτά.

ΣΤ-Ε' τάξη

Προσπαθούμε να μάθουμε στα παιδιά τους μηχανισμούς που εξηγούν τη σωστή γραφή μιας λέξης. Πώς;

- Με τη βοήθεια της ετυμολογίας.
- της παραγωγής.
- της σύνθεσης και
- των οικογενειών λέξεων

ΔΕΙΓΜΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ Ε' ΤΑΞΗΣ,ΕΝΟΤΗΤΑ 15,ΣΕΛ.47

8. Οι διαφροσίζεις, είτε είναι στην τελόροση είτε σε ένα περιοδικό είτε σε μια εφημερίδα χρησιμοποιούν ρήματα σε προστακτική. Πολλές φορές όμως έχουν ορθογραφικά λάθη: Πιά περα στην κατάληξη / ...στε /' Έτσι, βλέπουμε πολύ συχνά την προστακτική τὴν ἐμφανέστε, ἐνῶ το σῆμά τὴν πάλι γράφεται.

Ορθογραφικοί κανόνες
Δείτε ενότητα II, Δοκινάδα

• Συμπληρώστε σωστά τα διαφροσιστικά κενά.

- + Χρησιμοποιήστε τους κάδους ανακύκλωσης!
- + Χαράξτε αγάπη στα παιδιά. Ζητείστε προϊόντα Unicef.
- + Γυμναστήτε στο πάρκο της γειτονιάς σας!
- + Αναζητήστε υγιεινές τροφές! Προτιμείτε σπιτικές λιχουδιές!
- + Χαρίστε τις διακοπές σας στο όμορφο νησί μας.
- + Λίστε τα οικονομικά σας προβλήματα παίρνοντας δάνειο από τη τράπεζά μας.
- + Κινηθήτε έξυπνα και απαλλαγείτε από τις έγνοιες.

Δείγμα μαθητή

Χρησιμοποιεῖστε τους κάδους ανακύκλωσης. Χαρεῖστε αγάπη στα παιδιά. Ζητείστε προϊόντα Unicef. Γυμναστήτε στο πάρκο της γειτονιάς σας! Αναζητείστε υγιεινές τροφές! Προτιμείτε σπιτικές λιχουδιές! Χαρίτε τις διακοπές σας στο όμορφο νησί μας. Λίστε τα οικονομικά σας προβλήματα παίρνοντας δάνειο από την τράπεζά μας. Κινηθήτε έξυπνα και απαλλαγείτε από τις έγνοιες.

Για τη διόρθωση των λαθών οι μαθητές **παραπέμπονται στην Ενότητα 11**, (σελ.80-81) στο Β.Μ.

 Προστακτική Αορίστου

Ενδεικτικές δραστηριότητες αξιοποίησης των λαθών

✎ Εντοπισμός παθητικών ρημάτων σε προηγούμενα κείμενα και μετατροπή στην Προστακτική Αορίστου

✎ Δημιουργία σύντομου κειμένου (κατευθυντικού λόγου) με ρήματα στην Προστακτική Αορίστου

ΔΕΙΓΜΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΗΣ, ΕΝΟΤΗΤΑ 10, ΣΕΛ. 80

10. Έγινε κάποιο «ατύχημα» στο τυπογραφείο και αθίστασαν κάποια γράμματα. Μπορείτε να τα συμπληρώσετε;

Ο 15χρονος Μιχάλης Α. και η 12χρονη Μαρία-Αριάδνη Μ. αποφάσισαν να πάρουν μέρος στο διαγωνισμό φωτογραφίας με θέμα «Το κράνος αξίζει, η ζωή δε γυρίζει» που διοργάνωσε το Σωματ.ο «Αντιμετώπιση Παιδικού Τραύματος» σε συνεργασία με το Υπουργ.ο Παιδείας, και τελικά κέρδισαν το πρώτο βραβείο.

Το Σωματ.ο έχει καθιερώσει από το 2001 την 3η Κυριακή του Οκτωβρίου ως Ημέρα Πρόληψης Παιδικών Ατυχημάτων με σκοπό την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του ευρύτατου κοινού.

Φέτος, ζητήθηκε από όλους τους μαθητές να τραβήξουν μια φωτογραφία, η οποία θα προτρέπει όλους τους οδηγούς δ... κύκλων να φορούν πάντα το κατάλληλο κράνος ασφαλείας.

Η 12χρονη Μαρία-Αριάδνη Μ., ακόμη κι όταν κ... κλοφορεί με το πατίνι της, φοράει ειδικό κράνος. «Το κράνος σώζει ζωές! Γι' αυτό και το φοράω πάντα. Η φωτογραφία μου απεικονίζει μια οδηγό μηχανής, η οποία φοράει κράνος ασφαλ...ας, βρίσκεται στη δεξιά λ...ρδία και έχει ανοιχμένα τα φώτα παρ...ας. Μου άρεσε πολύ αυτή η εικόνα που είδα, γι' αυτό και τραβήξα τη φωτογραφία».

Σφραγίδα Σχολ. της Κυριακής, 09/10/09

Δείγμα μαθητή

Ο 15χρονος Μιχάλης Α. και η 12χρονη Μαρία-Αριάδνη Μ. αποφάσισαν να πάρουν μέρος στο διαγωνισμό φωτογραφίας με θέμα «το κράνος αξίζει, η ζωή δε γυρίζει» που διοργάνωσε το Σωματ.ο «Αντιμετώπιση Παιδικού Τραύματος» σε συνεργασία με το Υπουργ.ο Παιδείας, και τελικά κέρδισαν το πρώτο βραβείο.

Λάθη στο λεξικό μόρφωμα	Λάθη στο γραμματικό μόρφωμα
διαγωνισμό	αξίζει διοργάνωσε
γυρίζει	Σωματίο
αντιμετώπιση	Υπουργίο

Προτεινόμενες ορθογραφικές δραστηριότητες για «αξιοποίηση» των λαθών

α) Για τη διόρθωση των λαθών της 1^{ης} στήλης οι μαθητές παραπέμπονται στο λεξικό τους και καταγράφουν οικογένειες λέξεων:

- Διαγωνισμός – διαγωνίζομαι, διαγώνισμα κ.τ.λ.
- Γυρίζω – γύρος, γύρισμα κ.τ.λ.

Ενδεικτικές δραστηριότητες αξιοποίησης του λεξιλογίου

Με τις παραπάνω λέξεις:

- γράφουν προτάσεις, τίτλους, σύντομα χρηστικά κείμενα ,κ.τ.λ.
- τις βάζουν σε κρυπτόλεξο ,δημιουργούν ακροστιχίδες, σταυρόλεξα ,κ.τ.λ.

β)Για τη διόρθωση των λαθών της 2^{ης} στήλης οι μαθητές παραπέμπονται στους ορθογραφικούς κανόνες που υπάρχουν στα κείμενα

- Αξίζω :ρήματα σε –ίζω
- Σωματείο, υπουργείο :επιθήματα-παραγωγή ονομάτων που δηλώνουν τόπο

Ενδεικτικές δραστηριότητες Γραμματικής

- Εντοπίζουν ρήματα σε –ίζω και τα καταγράφουν
- Καταγράφουν μια σύντομη ιστορία χρησιμοποιώντας τα συγκεκριμένα ρήματα κ.τ.λ.
- Δημιουργούν ονόματα που δηλώνουν τόπο μέσα από ουσιαστικά όπως: μέταλλο-μεταλλείο φάρμακο-φαρμακείο κ.ά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ: καθοδηγούμε τα παιδιά να προσεγγίζουν τη **θεματική ορθογραφία** και με τη βοήθεια της **γραμματικής να ελέγχουν την καταληκτική**.

Τα βιβλία περιλαμβάνουν λεξιλογικές-ορθογραφικές ασκήσεις που είναι προσαρμοσμένες σε αυτόν τον σκοπό. Μαθαίνουν στα παιδιά:

- ✓ τις προθέσεις,
 - ✓ τα προθήματα – επιθήματα και
 - ✓ τις λέξεις της αρχαίας ελληνικής που λειτουργούν ως «γεννήτριες» λέξεων στη νέα ελληνική,
 - ✓ τους μαθαίνουν τις οικογένειες λέξεων (ενδεικτικά Ε΄ τάξη, Βιβλίο Μαθητή, α΄ τεύχος, σελ. 14, 27, 30, 34, 74),
 - ✓ τους οδηγούν σε εξέταση δύσκολων περιπτώσεων καταληκτικής ορθογραφίας, όπως αυτή της κατάληξης /-ιστε/ (Ε΄ τάξη, Βιβλίο Μαθητή, β΄ τεύχος, σελ. 81).
- Σε κάθε ενότητα, λοιπόν, υπάρχουν ασκήσεις ορθογραφίας αλλά αυτή δεν είναι η μόνη μας σχετική δραστηριότητα.

Κάνουμε ορθογραφία με κάθε ευκαιρία, είτε είναι παραγωγή γραπτού κειμένου είτε είναι μια άσκηση γραμματικής.

Αυτό σημαίνει πως στα γραπτά των παιδιών :

- ✓ ομαδοποιούμε τα λάθη τους και τα δουλεύουμε, π.χ. τα εξηγούμε στον πίνακα, κατασκευάζουμε κείμενα με αυτά.

Στη συνέχεια μπορούμε να τα υπαγορεύσουμε, να τα γράψουμε με σκόπιμα λάθη στον πίνακα, να μοιράσουμε δικά μας κείμενα που θα πρέπει τα παιδιά να διορθώσουν κ.λπ. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και σε μια άσκηση με γραμματικό πρωτεύοντα στόχο. Ελέγχουμε την πορεία της άσκησης από ορθογραφική (καταληκτική) άποψη και επανερχόμαστε όταν χρειαστεί.

Τα λάθη των παιδιών της τάξης μας αποτελούν την ορθογραφική «ύλη» με την οποία πρέπει να ασχοληθούμε.

⇒Εξίσου σημαντική είναι και η ώρα της διόρθωσης. Η εναλλαγή των τρόπων (ετεροδιόρθωση, αυτοδιόρθωση, ομαδική, διαγωνισμός διόρθωσης κτλ.) διασφαλίζει τη διατήρηση του ενδιαφέροντος των μαθητών, καλλιεργεί τις ικανότητές τους στη διόρθωση και δυναμώνει την ορθογραφική τους δεξιότητα. Το πιο σημαντικό στον τομέα αυτό είναι να τους καλλιεργήσουμε την πεποίθηση πως μπορούν να διορθώσουν μόνοι τους το γραπτό τους, πως η ορθογραφία δεν είναι μια χαώδης κατάσταση αλλά ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες και ρυθμίζεται με βάση τη λογική, άρα μπορούν να την κατανοήσουν και να τη μάθουν. Αυτό βοηθάει ιδιαίτερα τους μαθητές με δυσκολίες.

"Μονάχη έμυα η γλώσσα μου".

Οδυσσέας Ελύτης

Αξιοποίηση Εικονογραφημένου Λεξικού Α'Β'Γ'

Στόχο του έχει να βοηθήσει τα παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού :

- ✓ να εξοικειωθούν με το αλφάβητο,
- ✓ να κατακτήσουν βασικές δεξιότητες του λεξιλογίου,
- ✓ να έρθουν σε μία πρώτη επαφή με το λεξικό και τις τυπογραφικές του ιδιαιτερότητες.

Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην τάξη;

- ✓ Το ΠΛΔ μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην τάξη συνιστώντας μία βασική γνωσιακή στρατηγική μάθησης (Ο' Malley & Chamot, 1990, Rubin, 1975, Oxford, 1990) στα ακόλουθα βασικά σημεία:

α) στο επίπεδο ελληνομάθειας των μαθητών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν το ΠΛΔ,

β) στο είδος της χρήσης του λεξικού: προσληπτική (δηλαδή κατά την επεξεργασία κειμένου) ή παραγωγική χρήση (δηλαδή κατά την παραγωγή κειμένου) στο είδος της διδασκαλίας που προωθεί τη χρήση του λεξικού και

γ) στις ικανότητες που απαιτεί η κατάλληλη χρήση του από τους μαθητές.

Προτείνονται επίσης ενδεικτικά δραστηριότητες και ασκήσεις που είναι δυνατό να συστήσουν έναν φάκελο δραστηριοτήτων/ασκήσεων λεξιλογικού εμπλουτισμού για τις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου (σχετικά με τη συγγραφή εγχειριδίου ασκήσεων που θα ασκούν στη χρήση μονόγλωσσου λεξικού στις πρώτες τάξεις του δημοτικού βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997, Γαβριηλίδου, 2000)).

☞ Αναπτύσσονται στρατηγικές χρήσης του λεξικού με ασκήσεις επτά διαφορετικών τύπων. Αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένες από αυτές.

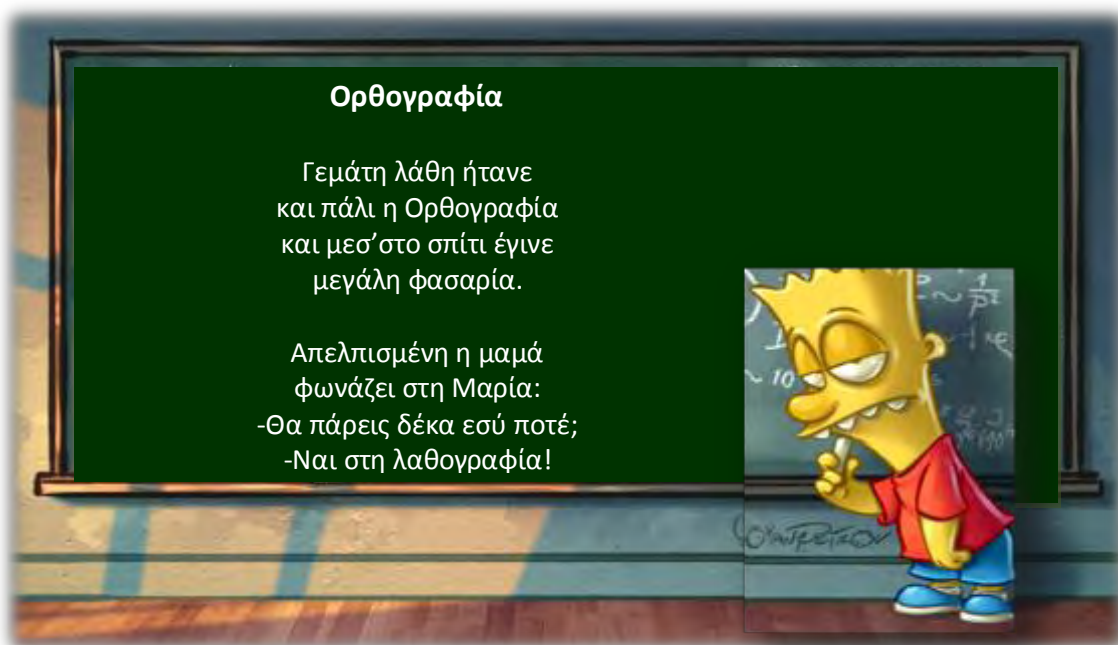
Σχηματικά οι ασκήσεις που προτείνονται μπορούν να ταξινομηθούν στις εξής κατηγορίες:

1. Ασκήσεις εξοικείωσης με τη γραμμική διάταξη του λεξικού: αλφαβήτισης
2. Ασκήσεις οπτικής αναγνώρισης/εξοικείωσης με τα τυπογραφικά στοιχεία του λεξικού
3. Ασκήσεις αναγωγής μίας λέξης στον αντίστοιχο λημματικό τύπο
4. Ασκήσεις αντιστοιχίας προφοράς-γραφής
5. Ασκήσεις ορθογραφίας
6. Ασκήσεις μορφολογίας
7. Ασκήσεις σημασιολογίας
8. Γίνομαι λεξικογράφος

- Πρέπει να γίνεται καθημερινή χρήση του εικονογραφημένου λεξικού Α'Β'Γ' και όχι μόνο στο μάθημα της Γλώσσας
- Από την 11^η ενότητα του βιβλίου της δευτέρας τάξης «τι βιβλίο είναι αυτό» προτείνονται συστηματικά ασκήσεις χρήσης του λεξικού

Ιδέες ,δραστηριότητες με το λεξικό προτείνονται στην ιστοσελίδα της Γλώσσας του Κλιμακίου Πληροφορικής

<http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Glossa/dictionaries-exercises>.

Σοφία Παράσχου «Ορθογραφία», από το βιβλίο «θαλασσινό σχολείο», α' εκδ. Δελφίνι, Αθήνα 1996, β' εκδ. Περίπλους, Αθήνα

Αξιοποίηση Ορθογραφικού-ερμηνευτικού λεξικού Δ',Ε',ΣΤ'

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ο σχεδιασμός του ανταποκρίνεται στην ανάγκη του μαθητή ώστε να:

✓ έχει **πρόσβαση** σε λεξικές πληροφορίες διαφόρων ειδών

✓ τον βοηθά να **αναπτύξει την ικανότητα να αναζητεί, να εντοπίζει και να χρησιμοποιεί** την πληροφορία αυτή ανατρέχοντας σε λεξικογραφικά εργαλεία

***Εισάγεται στο σχολείο η «κουλτούρα» του Λεξικού (όχι μόνο του σχολικού)**

Ο μαθητής

- ⇒ εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του
- ⇒ αναπτύσσει τις εκφραστικές του δυνατότητες
- ⇒ διευρύνει τον εννοιολογικό του ορίζοντα

Καθοδηγούμενος στην αρχή εξοικειώνεται με την αναζήτηση του συστήματος **μορφών**, των **σημασιών** και των **σημασιολογικών σχέσεων** των λέξεων.

¶ Το λεξικό είναι αξιοποιήσιμο και κατά τη διαδικασία **σύνθεσης γραπτού λόγου** από τον μαθητή και κατά την **αυτοαξιολόγησή του**.

Ο μαθητής παραπέμπεται στο λεξικό είτε στο πλαίσιο της μελέτης του λεξιλογίου είτε σε άλλες ασκήσεις, δραστηριότητες.

Αν δε βρίσκεται η λέξη στο λεξικό, ο μαθητής αναζητά την οικογένεια της λέξης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

☞ ΒΜ, Γλώσσα Ε, Άσκηση 3, φράσεις από κείμενα της ενότητας «οικολογικές καταστροφές» και «οικολογικές οργανώσεις».

☞ Δίνονται και ζητούνται σύνθετα με τη λέξη «οίκος», η οποία δεν υπάρχει ως λήμμα στο λεξικό.

☞ Υπάρχουν όμως σύνθετα όπως: οικογένεια, οικολόγος, οικονομία

***Μπορούν να γίνουν ανάλογες δραστηριότητες και χωρίς την παραπομπή του εγχειριδίου**

Με ανάλογους τρόπους ο μαθητής μπορεί, καθοδηγούμενος στην αρχή, να εξοικειωθεί με την αναζήτηση του συστήματος των μορφών, των σημασιών και των σημασιολογικών σχέσεων των λέξεων, εμπλουτίζοντας συγχρόνως το λεξιλόγιό του, αναπτύσσοντας τις εκφραστικές του δυνατότητες και διευρύνοντας τον εννοιολογικό του ορίζοντα.

Το λεξικό είναι αξιοποιήσιμο και κατά τη διαδικασία σύνθεσης και γραπτού λόγου από τον μαθητή, καθώς και κατά την αξιολόγηση του γραπτού του μαθητή από τον ίδιο.

Ενδεικτικοί τρόποι αξιοποίησης του Ορθογραφικού-ερμηνευτικού Λεξικού, τάξεων Δ',Ε',ΣΤ'

- Συνειδητοποίηση της **μορφολογίας** των Λέξεων (θέμα, συνθετικά, καταλήξεις κ.λπ.)
- Συνειδητοποίηση των **μηχανισμών σύνθεσης και παραγωγής**
- **Διδασκαλία Ορθογραφίας**, ιδιαίτερα μέσα από τους **μηχανισμούς σύνθεσης και παραγωγής** καθώς και της **προέλευσης (ετυμολογίας)** των λέξεων
- Διδασκαλία της **διατύπωσης ορισμού**
- Συνειδητοποίηση της **σύνταξης των ρημάτων**
- Συνειδητοποίηση του φαινομένου των **λεξιλογικών συνάψεων**
- Αναγνώριση **σημασιολογικών σχέσεων**

(συνωνυμία, αντωνυμία, υπωνυμία, μεταφορά)

- Αντίληψη του **πολύσημου** χαρακτήρα των λέξεων
- Εξοικείωση με τη **διαχρονική** πλευρά της γλώσσας

Ιδέες, δραστηριότητες με το λεξικό προτείνονται στην ιστοσελίδα της Γλώσσας του Κλιμακίου Πληροφορικής

<http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Glossa/dictionaries-exercises.html>

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε πως:

- ☑ Κάνουμε ορθογραφία κάθε μέρα σ' όλο το ογδοντάλεπτο. Απλώς αυτό γίνεται με διάφορες μορφές και όχι μονοδιάστατα, όπως γινόταν μέχρι σήμερα.
- ☑ Δε βάζουμε ορθογραφία για το σπίτι με την παλιά έννοια, αλλά ωθούμε τα παιδιά να δουλέψουν στο σπίτι με πιο δημιουργικές μορφές – π.χ. βρες στο λεξικό σου την οικογένεια της λέξης και φτιάξε προτάσεις ή ένα μικρό κείμενο μ' αυτές, κ.ά.
- ☑ Διδάσκουμε τις καινούριες (άγνωστες) λέξεις μέσα σε κείμενο, για να γίνει κατανοητή η σημασία τους από τα συμφραζόμενα. Έτσι, διευκολύνεται η ορθογραφική μάθηση, εφόσον η σημασία εξασφαλίζει τη σύνδεση με την οικογένεια λέξεων.
- ☑ Συνήθως χρησιμοποιούμε ενιαίο τετράδιο για τις γλωσσικές ασκήσεις μπορούμε να έχουμε ξεχωριστό τετράδιο λεξιλογίου–ορθογραφίας, όπου θα δουλεύουμε με οικογένειες λέξεων και θα συγκεντρώνουμε το θεματικό λεξιλόγιο ανά ενότητα.
- ☑ Χρησιμοποιούμε εναλλακτικές μορφές ορθογραφικών ασκήσεων, όπως: σκράμπλ, παιχνιδόλεξα, διαγωνισμούς ορθογραφίας κτλ.
- ☑ Κάνουμε συχνές επαναλήψεις υπενθυμίζοντας κάθε φορά τους μηχανισμούς της ορθογραφημένης γραφής.
- ☑ Οι γνώσεις της Γραμματικής και της Ορθογραφίας που κατακτούν οι μαθητές πρέπει να «μεταφέρονται» με επιτυχία σε όλες τις γραπτές δραστηριότητες.
- ☑ Ο/η εκπαιδευτικός προσπαθεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ώστε ν' αναπτυχθεί ανάμεσα σε αυτόν/ήν και στους μαθητές σχέση ουσιαστικής αλληλεπίδρασης και να ανακαλύψει τα μέσα για να δώσει τη συναισθηματική αξία της γνώσης στο κάθε παιδί, ιδιαίτερα σε εκείνα που τη χρειάζονται περισσότερο.

Η ορθογραφία μπορεί να αποκτήσει νόημα, εφόσον καλλιεργείται στο μαθητή η κριτική σκέψη και η πεποίθηση πως έχει την ικανότητα να ελέγξει με λογικό τρόπο το κείμενό του.

Η έννοια της δημιουργικότητας επιδέχεται πολλούς και πολλές φορές αντιφατικούς ορισμούς καθώς είναι μια από τις πιο σύνθετες και πολύπλοκες δραστηριότητες της ανθρώπινης νόησης και συμπεριφοράς. Μέσα από τη συγκεκριμένη παρουσίαση προτείνονται ιδέες, ευκαιρίες που μπορούμε να εφαρμόσουμε στη σχολική τάξη με απώτερο σκοπό να βοηθήσουμε τους μαθητές /τριες να απελευθερώσουν το δημιουργικό δυναμικό τους όσον αφορά την ανάπτυξη ορθογραφικών δεξιοτήτων αλλά και την κατάκτηση του μηχανισμού της ορθογραφημένης γραφής.

Προτεινόμενες ιδέες-δραστηριότητες

1. Γνωριμία με τον πλούτο της γλώσσας μας

Κατά τα πρώτα μαθήματα μπορούμε να συζητήσουμε με τους μαθητές –στο μέτρο του δυνατού- γενικότερα θέματα που έχουν να κάνουν με τη γλώσσα μας ,όπως: την ιστορική ορθογραφία. Μπορούμε να διηγηθούμε την ιστορία μερικών λέξεων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, π.χ. οίκος, χέρι, ποιώ, να θυμίσουμε στα παιδιά ότι λέξεις όπως ήλιος, θάλασσα, γη δεν έχουν αλλάξει στο παραμικρό εδώ και χιλιάδες χρόνια στην ελληνική γλώσσα. Μπορούμε να συζητήσουμε με τα παιδιά για την καταγωγή και την εξέλιξη της γλώσσας στην πορεία του χρόνου, το λεξιλογικό της πλούτο, την ομορφιά και την εκφραστική της δύναμη, αλλά και την επικοινωνιακή αξία και σημασία της γνώσης των κανόνων ,των συμβάσεων και των συστημάτων του γραπτού λόγου.

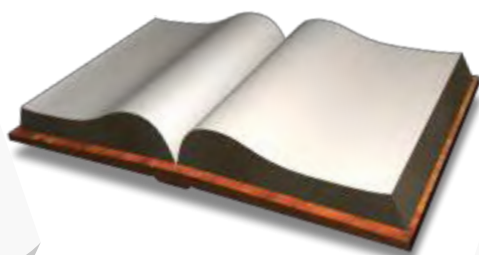
Για την Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξη μπορούμε να αξιοποιήσουμε το ποίημα του Τζιάννι Ροντάρι «Απ' το λάθος ενός τόνου» ή το λογοτεχνικό βιβλίο της Σταυρούλας Κάτσου –Καντάνη «ο Τόνι και οι τόνοι» (εκδ.Ψυχογιός,2008) και να συζητήσουμε με τους μαθητές γύρω από την Ορθογραφία, τη σημασία και την αξία της ορθής γραφής των λέξεων. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε παραδείγματα από τα τονικά παρώνυμα (όπως : νόμος-νομός, γέρος-γερός, πότε-ποτέ κ.ά.),όπου οι λέξεις έχουν την ίδια περίπου προφορά, αλλά διαφορετική σημασία και ξεχωρίζουν μόνο από το διαφορετικό τους τόνο, ή από ομόηχες λέξεις(όπως: σήκω-σύκο, τείχος-τοίχος κ.ά.),όπου οι λέξεις προφέρονται το ίδιο διαφέρουν όμως ως προς την ορθογραφία και τη σημασία τους.

Φανταστικό διώνυμο

«Θάλασσα-λουλούδι»

Η θάλασσα και το λουλούδι
Το λουλούδι της θάλασσας
Λουλούδι στη θάλασσα
Η θάλασσα με τα λουλούδια

Άλλα παραδείγματα

Η πέτρα στη λίμνη

ΠΑΓΟΣ

Πολική

Αρκαΐδα

Γλιστρησε

Οταν

Εκόνταψε σε ένα κλαδί

Για την Δ', Ε και ΣΤ' τάξη μπορούμε να αξιοποιήσουμε στίχους του Οδυσσέα Ελύτη και άλλων ποιητών ,που αναφέρονται στη γλώσσα μας, τους οποίους μπορούμε να διαβάσουμε και να συζητήσουμε με τους μαθητές ,όπως:

*ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑ μου έδωκαν ελληνική
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.*

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου...

«Κάθε λέξη κι από 'να χελιδόνι για να σου φέρνει την άνοιξη μέσα στο θέρος»...

Οδυσσέα Ελύτη

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

...μετά τρεις χιλιάδες χρόνια ο ίδιος λαός στην ίδια γη εξακολουθεί να ομιλεί την ίδια γλώσσα, με την έννοια ότι και ο λιγότερο εγγράμματος, κυρίως αυτός ,ο οπωροπώλης και ο αρτοποιός, εξακολουθεί να λέει τον ουρανό ουρανό και τη θάλασσα θάλασσα.

...όπου γλώσσα πατρίς...

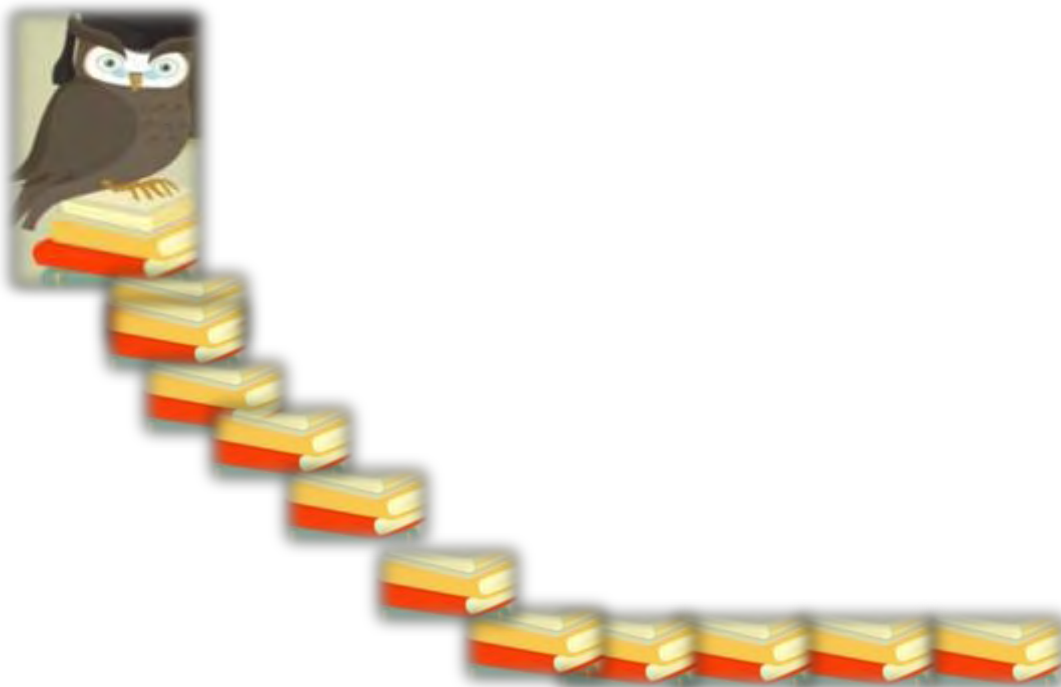
...τι ωραία να τρέχει το χέρι σου πλάι σ' ένα τοιχάκι γεμάτο λέξεις που προεξέχουν, έτσι που ν' αρπάζεται της λαλιάς σου η αγράμπελη.

Οδυσσέα Ελύτη Ο ΚΗΠΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΥΤΑΠΑΤΕΣ

Προτεινόμενα Βιβλία όπου παρουσιάζονται

δημιουργικές δραστηριότητες για εκμάθηση της Ορθογραφίας
και ενεργοποιούν τις εκφραστικές και γλωσσικές δυνατότητες
των παιδιών

- 📖 Κάτσου –Καντάνη Σταυρούλα, ο Τόνι και οι τόνοι, εκδ.Ψυχογιός,2008
- 📖 Νικολάου Ανδρέας, Παίζω και μαθαίνω Ελληνικά, εκδ.Power Publishing,2007
- 📖 Παλάσκα-Μαντούδη Κατερίνα, Έμμετρες ασκήσεις μνήμης και γλώσσας,Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού,Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,Βόλος 2000
- 📖 Ροντάρι Τζιάννι, Το βιβλίο με τα λάθη, εκδ.Τεκμήριο,1989
- 📖 Ροντάρι Τζιάννι, Ασκήσεις φαντασίας, εκδ.Τέσσερα,1990
- 📖 Ροντάρι Τζιάννι, Γραμματική της φαντασίας, εκδ.Τεκμήριο,1994
- 📖 Χορτιάτη Θέτη, ο Αλέξης ο Παλαβολέξης, εκδ.Λωτός,1994
- 📖 Χορτιάτη Θέτη, Παιχνιδόλεξα, εκδ.Κέδρος,1986
- 📖 Χορτιάτη Θέτη, Παιχνιδόγελα, εκδ.Καμπανά,1988

2.Το κουτί των λέξεων της ενότητας

Μια άλλη ιδέα είναι το «κουτί των λέξεων της ενότητας», βάσει των οποίων κάνουν και την επανάληψή τους στο τέλος. Δηλαδή έχουν ένα κουτί μέσα στο οποίο ρίχνουν χαρτάκια με τις πλέον ενδιαφέρουσες, για την τάξη τους, λέξεις, οι οποίες αποτελούν ταυτόχρονα και ένα θεματικό λεξιλόγιο της ενότητας. Στο τέλος κάθε ενότητας οι μαθητές ανοίγουν το κουτί και μπορούν να αξιοποιήσουν τις λέξεις :δημιουργώντας δική τους φανταστική ιστορία, ερευνώντας στο λεξικό ,καταγράφοντας οικογένειες λέξεων κ.ά.

3. Η Γωνιά της Ορθογραφίας

Μπορούμε να φτιάξουμε τη «Γωνιά της Ορθογραφίας», δηλαδή μια γωνιά της τάξης όπου θα υπάρχουν λεξικά, παιχνίδια με λέξεις (σκραμπλ, κρεμάλες κτλ.) και ένα ταμπλό που θα γράφουμε ανά ενότητα τις λέξεις που μας ενδιαφέρουν ορθογραφικά – σημασιολογικά. Μια ιδέα θα ήταν να σχηματίσουν με όσες περισσότερες από αυτές ένα ατομικό ή ομαδικό κείμενο που μπορεί να λειτουργήσει ως ορθογραφική επανάληψη της ενότητας.

4.Τα κουτιά με τις λέξεις

Μέσα σε χάρτινα κουτιά τοποθετούμε καρτέλες με λέξεις οι οποίες είναι χωρισμένες ανά είδος: ουσιαστικά, επίθετα, άρθρα, ρήματα, αντωνυμίες κ.λπ. Καλούμε τους μαθητές να συνθέσουν λέξεις, φράσεις, προτάσεις επιλέγοντας λέξεις από το κάθε κουτί .Κάθε φορά προγραμματίζουμε και ζητάμε συγκεκριμένο στόχο,

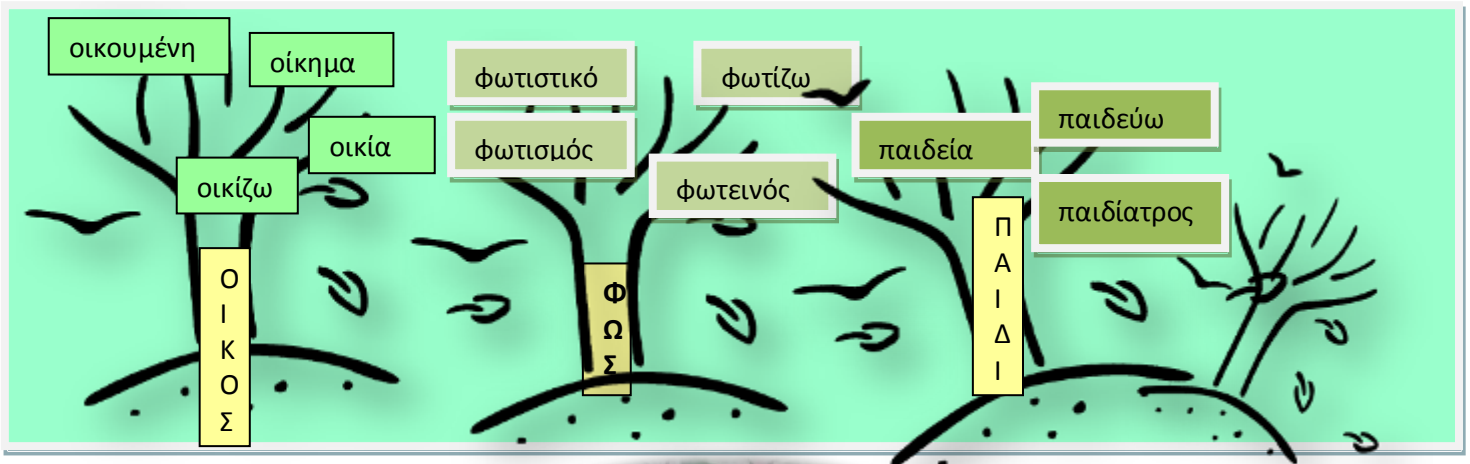
π.χ. συνδυασμός 1^{ος} :προσωπική αντωνυμία-ρήμα-ουσιαστικό,
συνδυασμός 2^{ος}:άρθρα-ουσιαστικά,
συνδυασμός 3^{ος} : άρθρα-ουσιαστικά-ενικός/πληθυντικός αριθμός κ.ά.

5. Το Λεξόδεντρο

Υπάρχει ένα δέντρο σε μια πινακίδα της τάξης όπου στον κορμό του γράφουμε τη ριζική λέξη της οποίας θέλουμε να δημιουργήσουμε την οικογένεια. Στα κλαδιά του γράφουμε τις παράγωγες λέξεις της ίδιας οικογένειας. Οι σύνθετες λέξεις μπορούν να γράφονται σε μια στήλη δίπλα ή κάτω από το δέντρο. Μπορούμε κάθε φορά να προσθέτουμε νέα δέντρα με λέξεις συχνόχρηστες. Η συνολική εργασία των μαθητών μπορεί να παρουσιασθεί ως “το δάσος των λέξεων”.

6.Λεξοαινίγματα

Σε κάθε αίνιγμα οι μαθητές αναζητούν μια λέξη(ουσιαστικό, επίθετο ή ρήμα).
Για να τη βρουν δίνουμε ορισμένα στοιχεία της:
α)το γένος και τον αριθμό της λέξης
β)πόσα γράμματα έχει
γ)κάποιο ή κάποια στοιχεία από την ερμηνεία της.
Επίσης οι μαθητές μπορούν να χωριστούν σε ομάδες, να φτιάχνουν «λεξοαινίγματα» και να προσπαθεί κάθε ομάδα να βρει την απάντηση του αινίγματος της άλλης ομάδας.

1 ^η ΕΠΙΛΟΓΗ	2 ^η ΕΠΙΛΟΓΗ	3 ^η ΕΠΙΛΟΓΗ (με δείκτη δυσκολίας)
•Τ' ακούει όλα, αλλά δεν μπορεί να πει τίποτε. Τι είναι; Απάντηση: το αυτί •Όλο μέσα και το κεφάλι έξω. Τι είναι; Απάντηση: το καρφί •Από κάτω σαν μπαμπάκι από πάνω σαν τηγάνι και από πίσω σαν ψαλίδι. Τι είναι; Απάντηση: το χελιδόνι	•Είναι ουσιαστικό, ουδέτερο, στον ενικό αριθμό. •Έχει πέντε γράμματα. •Το ρίχνουν οι ψαράδες στη θάλασσα. Τι είναι; Είναι(γράφω και το άρθρο) •Είναι ουσιαστικό, ουδέτερο, στον πληθυντικό αριθμό. •Έχει τέσσερα γράμματα. •Τα διορθώνουμε γιατί από αυτά μαθαίνουμε. Τι είναι;Είναι	•Βρείτε λέξεις μέσα από το μάθημά σας και φτιάξτε δικά σας λεξοαινίγματα.

7.Ο τροχός

Κατασκευάζουμε έναν τροχό μέσα στον οποίο γράφουμε τα άρθρα σε όλες τις πτώσεις και γένη. Δίνουμε στους μαθητές αρκετές καρτέλες με ουσιαστικά για να τις διαβάσουν. Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός γυρίζει το δείκτη της ρόδας και σε όποιο άρθρο σταματήσει, οι μαθητές πρέπει να βρουν ανάμεσα από τις καρτέλες τους, εκείνες που περιέχουν ουσιαστικά, αντίστοιχου γένους και πτώσης με τον άρθρο που δείχνει ο δείκτης της ρόδας. Το ίδιο παιχνίδι μπορεί να εφαρμοσθεί και για τα ρήματα με τη διαφορά ότι πάνω στον τροχό γράφουμε τις προσωπικές αντωνυμίες (εγώ, εσύ κ.λπ.). Λέμε στους μαθητές ένα ρήμα και το μετατρέπουν στο πρόσωπο που δείχνει ο δείκτης της ρόδας για να το γράψουν στο τετράδιό τους ή στον πίνακα.

8.Μελέτη λέξεων

Η δραστηριότητα αυτή σχετίζεται με την παραγωγή λέξεων.
Οι μαθητές με βάση το θέμα της λέξης προσθέτουν επιθήματα ή προθήματα και κατανοούν ότι η ορθογραφική διάρθρωση της ριζικής λέξης δεν αλλάζει.

ανακύκλωση

ανα-	κύκλωσ-	-η
.....		
.....		

Καταγράφω νέες λέξεις:

<u>Ανα-</u>	<u>Κυκλώνω/κύκλωσα</u>	<u>-η</u>
ανάγνωση	κύκλος	η πηγή
ανακεφαλαίωση	κυκλικός	η σκέψη
αναζητώ	κυκλοφορία	η θέση
αναταραχή	κυκλοφορώ	η απάντηση
αναγέννηση	Κυκλάδες	η λύση

9.Μαθαίνω τα ουσιαστικά

Ζητάμε από τους μαθητές να μας γράψουν σε συγκεκριμένο χρόνο (π.χ. σε δύο λεπτά) στο τετράδιό τους όσα περισσότερα ουσιαστικά ξέρουν από μία συγκεκριμένη κατηγορία. Ορισμένες κατηγορίες μπορεί να είναι:

- Όσα περισσότερα παιχνίδια ουδέτερου γένους ξέρουν
- Όσα μέλη ή όργανα του σώματός μας ουδέτερου γένους γνωρίζουν που τελειώνουν σε -ι
- Όσα αντικείμενα υπάρχουν στην τάξη ουδέτερου γένους σε -ι
- Όσα στρογγυλά αντικείμενα μπορούν να σκεφτούν
- Πέντε μέρη όπου ένα παιδί μπορεί να παίξει
- Όσα αντικείμενα ξέρουν που κάνουν θόρυβο κ.λπ.

Όταν ολοκληρωθεί η καταγραφή επιβραβεύουμε τους μαθητές για κάθε σωστή λέξη εφόσον η κατάληξη είναι σωστή, τα θεματικά λάθη εντοπίζονται, διορθώνονται αλλά δεν παίζουν ρόλο στην αξιολόγηση.

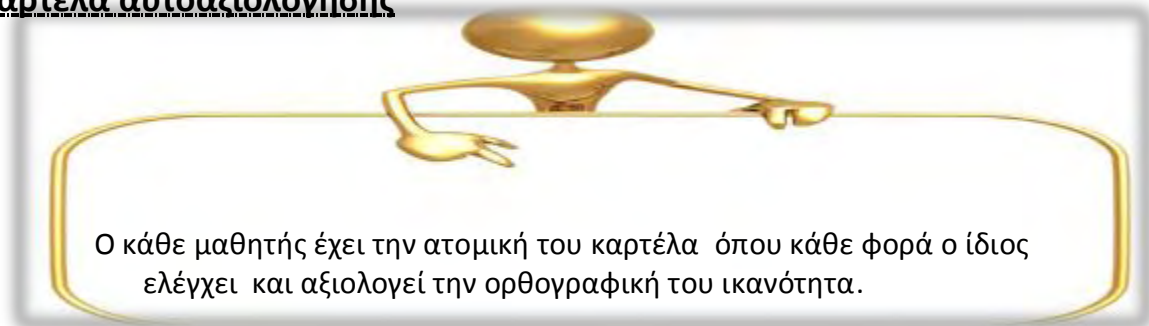
Παραλλαγή παιχνιδιού

- Οι μαθητές γράφουν στο τετράδιό τους διάφορες κατηγορίες ουσιαστικών, όπως φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

επάγγελμα	εργαλείο	φρούτο	ζώο	όνομα

- Στη συνέχεια ανοίγοντας τυχαία σελίδες από τα βιβλία τους βρίσκουν ουσιαστικά για κάθε κατηγορία και συμπληρώνουν τον πίνακα.
- Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ποικίλες κατηγορίες και να εφαρμόσουμε αυτή τη δραστηριότητα στη διδασκαλία των επιθέτων και των ρημάτων π.χ. με κατηγορίες των ρημάτων : -ώνω, -ίζω, -αίνω, -εύω κ.λπ

10.Καρτέλα αυτοαξιολόγησης

Ο κάθε μαθητής έχει την ατομική του καρτέλα όπου κάθε φορά ο ίδιος ελέγχει και αξιολογεί την ορθογραφική του ικανότητα.

Καρτέλα αυτοαξιολόγησης

ΔΕΛΤΙΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Είναι ορθογραφημένο το γραπτό μου;

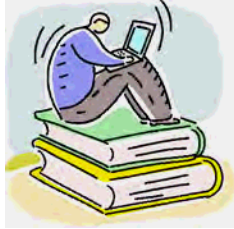
Ξαναδιαβάζω το κείμενο (ή τις λέξεις) που έγραψα.

Προσέχω όλα τα παρακάτω, βάζω ☐ ή ☒ στο διπλανό πίνακα και διορθώνω όσα χρειάζονται.

		ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ	ΘΑ ΞΑΝΑ-ΠΡΟΣΠΑΘΩ
1.	•Είναι ορθογραφημένες <u>οι καταλήξεις</u> των ονομάτων και των ρημάτων;					
2.	•Μπορώ <u>να εξηγήσω</u> γιατί έγραψα με το συγκεκριμένο τρόπο αυτές τις καταλήξεις;					
3.	•Είναι ορθογραφημένα τα <u>θέματα</u> των λέξεων;					
4.	•Έχω <u>τονίσει</u> τις λέξεις;					
5.	•Χρησιμοποίησα σωστά τις <u>τελείες</u> και τα <u>κόμματα</u> ;					
6.	•Χρησιμοποίησα <u>το λεξικό</u> μου για τις λέξεις που δεν είμαι σίγουρος /η για την ορθογραφία τους;					
7.	•Πώς είναι η <u>εμφάνιση</u> του γραπτού μου; Είναι καθαρό και καλογραμμένο; Μπορεί να το διαβάσει κάποιος εύκολα;					

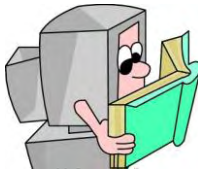
Σημείωση: Οι προηγούμενες προτεινόμενες δραστηριότητες είναι ενδεικτικές και όχι μοναδικές. Τονίζεται ότι ο/η κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει, επινοήσει, δημιουργήσει πληθώρα δραστηριοτήτων για να επιτύχει αποτελεσματική ορθογραφική επάρκεια των μαθητών του/της.

Ορθογραφικές δραστηριότητες μέσα από τον Η.Υ.

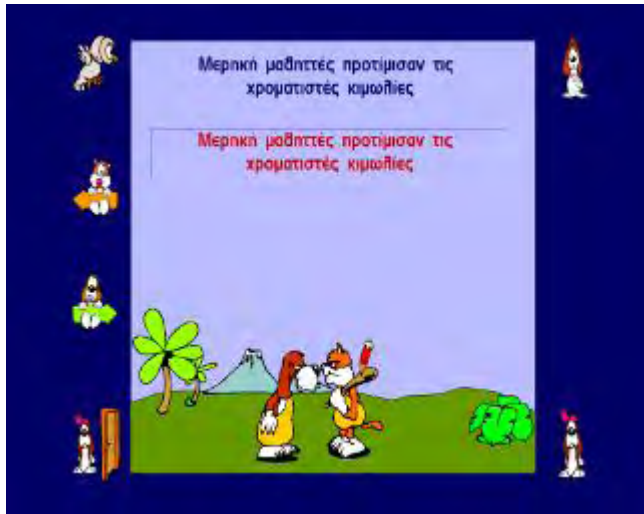

Η ενασχόληση των μαθητών με τον υπολογιστή συμβάλλει αποφασιστικά στην υλοποίηση των επιδιώξεων της επικοινωνιακής αντίληψης στη γλωσσική διδασκαλία. Η δημιουργία πραγματικών περιστάσεων επικοινωνίας είναι πια πολύ εύκολη, αφού η επικοινωνιακή τεχνολογία καταρρίπτει τα τείχη που χώριζαν την αίθουσα διδασκαλίας από τον έξω κόσμο.

Στη συνέχεια, προτείνονται ενδεικτικά δραστηριότητες μέσα από τα εκπαιδευτικά λογισμικά που ήδη υπάρχουν στα σχολεία καθώς και ιστοσελίδες στο διαδίκτυο που σχετίζονται με την ανάπτυξη των ορθογραφικών δεξιοτήτων των μαθητών.

ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ “ΠΕΡΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΙΑ” (Α΄ Β΄ Γ΄τάξη)

Εντοπισμός και διόρθωση
ορθογραφικών λαθών

Κρεμάλα

ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ(Α',Β' τάξη)

Ο ποιητής

Είναι πακέτο ασκήσεων φωνολογικής συνείδησης και φωνημικής ενημερότητας με σκοπό την αποφυγή λαθών αντιστοιχίας προφορικού-γραφτού λόγου: -πια, -τια, -ρια κ.λπ., τα οποία προσεγγίζονται συλλαβικά με αντίστοιχες ασκήσεις.

Ο Αίσωπος

Η δραστηριότητα έχει «επιστρατεύσει» ένα αγαπημένο πρόσωπο των παιδιών, τον Αίσωπο, για να εμπεδωθεί η θέση του τόνου στις λέξεις.

Ο ήλιος

Το παιδί ουσιαστικά, ακούγοντας την εισαγωγική ιστορία της δραστηριότητας, θα πρέπει να επινοήσει και στη συνέχεια να δημιουργήσει τη λέξη που αποτελεί σημασιολογικά το αντίθετο του πολέμου.

Οι μαθητές πρέπει να σχηματίσουν τη λέξη «ειρήνη» με τα πρώτα γράμματα των λέξεων που φαίνονται στην οθόνη. Μόλις σχηματιστεί η λέξη, εμφανίζονται τα δίψηφα «ει» και λένε το ποιηματάκι του δίψηφου.

Η ακροστιχίδα

Ο μαθητής θα πρέπει να συνδυάσει σημαίνον και σημαινόμενο, αποδίδοντας κάθε εικονιζόμενο με τη λέξη που το αποδίδει, να αναζητήσει τα «ερμηνεύματα» που θα υποστηρίξουν την επιλογή της κατάλληλης λέξης, να δημιουργήσει ακροστιχίδα, ακολουθώντας οδηγίες.

ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ(Γ',Δ' τάξη)

Ζητείται από τους μαθητές να συντάξουν μία ή παραπάνω προτάσεις, για να περιγράψουν την εικόνα που εμφανίζεται στην οθόνη. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν λέξεις που τους προτείνονται σε ένα πίνακα. Στη συνέχεια μπορούν να δουν τις ανάλογες προτάσεις που έγραψε ο αρχαιολόγος, επιλέγοντας το κουμπάκι «η πρότασή μου».

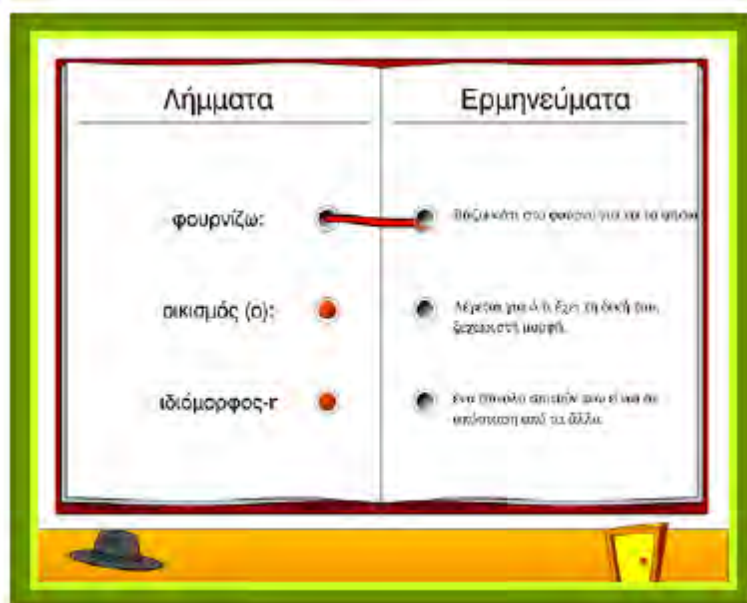
Κρυπτόλεξο

Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές θα πρέπει να λύσουν ένα κλασικό κρυπτόλεξο. Βλέποντας την εικόνα, θα πρέπει να ψάξουν και να βρουν τις λέξεις που κρύβονται στο κρυπτόλεξο που είναι συναφείς με αυτή.

Αντιστοίχιση

Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές πρέπει να αντιστοιχήσουν λήμματα με τα ερμηνεύματά τους. Ενώνουν με μια γραμμή το σωστό λήμμα με το σωστό ερμηνέυμα.

Παιχνίδι λέξεων

Αυτό είναι ένα παιχνίδι λέξεων. Οι μαθητές πρέπει να βρουν τη λέξη που κρύβεται πίσω από τα κενά τετραγωνάκια πριν τελειώσει ο χρόνος. Τα γράμματα που εμφανίζονται με κόκκινο χρώμα είναι σωστά, αλλά σε λάθος θέση.

Το χαμόγελο

Το παιδί να συνειδητοποιήσει ότι μπορεί να δημιουργεί πρωτότυπες εικόνες και εντυπώσεις(effet) πάνω σε κείμενο, επιλέγοντας κατά βούληση –σκόπιμα ή τυχαία– λέξεις από κάθετο άξονα επιλογών (παραδειγματικό) και επιφέροντας μεταβολές σε δεδομένο οριζόντιο άξονα(συνταγματικό). Έτσι, εσωτερικεύει πρακτικά την έννοια της δομής της γλώσσας.

Ο αρχαίος ποιητής είδε τη χαρούμενη θάλασσα του Αιγαίου, καλοκαιριάτικη, γεμάτη από άπειρα, μικρά, εύθυμα κύματα, γεμάτη από γοητευτικά νερένια λακκάκια, σαν εκείνα που ανθούν στα μάγουλα μερικών κοριτσιών, όταν κάνουν να χαμογελάσουν. Και βρήκε την πιο χαριτωμένη έκφραση που θα μπορούσε να αποδώσει την εντύπωση που του 'δωσε αυτό το θέαμα. Το είπε: **«το αμέτρητο χαμόγελο του πελάγου»**.

Στρατής Μυριβήλης, «Το Αιγαίο και τα νησιά του», «Απ' την Ελλάδα», Αναγνωστικό ΣΤ' Δημοτικού ΟΕΔΒ, Π.Νικοδήμος, Α.Βαρελλά, Ι.Θεοχάρης, Χ.Σακελλαρίου, 1983, σελ.27

ΤΟ ζεστό χαμόγελο της μητέρας

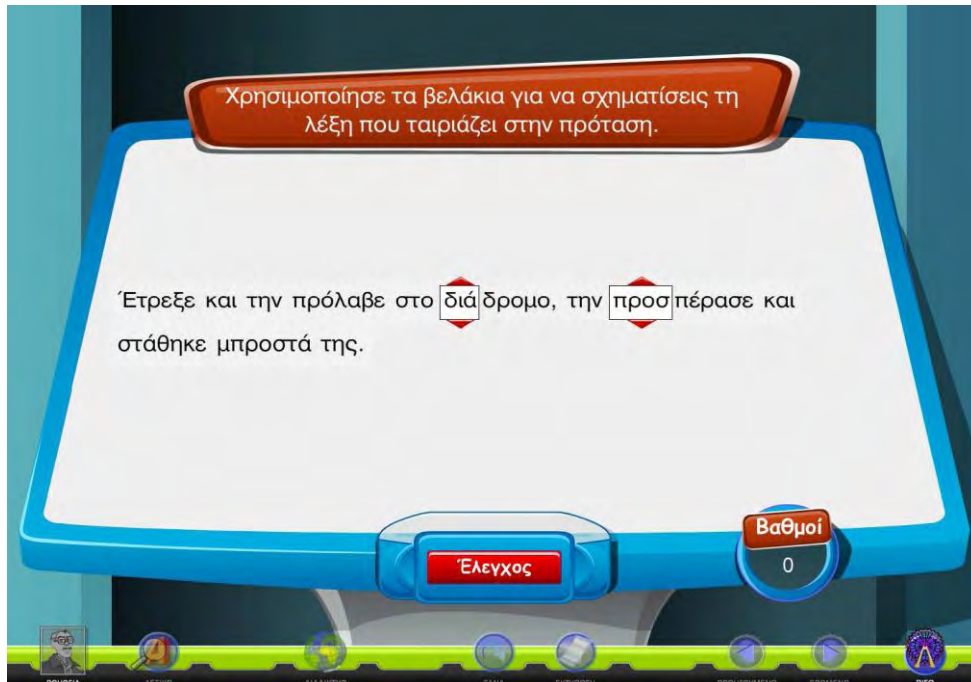
Το αμέτρητο χαμόγελο του πελάγου
Το μυστήριο χαμόγελο του φεγγαριού
Το ζεστό χαμόγελο της μητέρας

ΒΟΗΘΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ ΣΕΝΤΟΥΚΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΞΑΝΑ ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΠΙΣΩ

Ο Λεξοποιητής

Η άσκηση αυτή δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να σχηματίσει μια λέξη, η οποία εντάσσεται μέσα σε ένα μικρό κείμενο, επιλέγοντας είτε το σωστό πρόθημα είτε το σωστό πρώτο συνθετικό.

Σε κάθε λανθασμένη επιλογή δίνεται το ερμήνευμα της λέξης προκειμένου να συνειδητοποιήσει τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων.

Το τρενάκι της περιπέτειας

Τα παιδιά αντιλαμβάνονται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας. Επιδιώκεται να συνειδητοποιήσουν ότι η σημασία μιας λέξης εξαρτάται και μεταβάλλεται σε μεγάλο βαθμό από τα συμφραζόμενά της.

Λεξικό

Στο λεξικό παρουσιάζονται τα λήμματα και οι ερμηνείες των όρων που είναι άγνωστοι στο μαθητή.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Λήμμα:

ανάρια (επίρ.)
ανάριος -ια -ιο-(επίθ.)
αποσπερίτης (ο) (ουσ.)
αποψίλωση (η) (ουσ.)
απροσπέλαστος (επίθ.)
αχολογώ (ρήμα)
βαθρακός (ο) (ουσ.)
βετεράνος (ο) (ουσ.)
βιος (το) (ουσ.)
βούκινο (το) (ουσ.)
βράκα (η) (ουσ.)
βρύο (το) (ουσ.)

Ερμήνευμα:

αντηχώ, αντιλαλώ. Λέγεται για ήχους παρατεταμένους και δυνατούς. Παράδειγμα: Αχολογούσε ο κάμπος από τα τραγούδια.

ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ: Η ΣΠΙΘΑ, Ο ΚΕΡΑΥΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΥΠΟΠΤΟΣ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΑΝΕΜΩΝ

Δ' τάξη

Ο μαθητής προκειμένου να γράψει ορθά μια λέξη χρησιμοποιεί διαφορετικές λύσεις και μεθοδεύσεις. Για παράδειγμα μπορεί να απομνημονεύσει μια λέξη ως γραφημική εικόνα και να την αναπαράγει σύμφωνα με το οπτικό αυτό πρότυπο. Μπορεί να μάθει να γράφει ορθά μια λέξη μέσω της επανάληψης και της αναπαραγωγής, μέσω της εφαρμογής ορθογραφικών κανόνων, κατ' αναλογία προς άλλες γνωστές λέξεις κτλ...

ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ: Η ΣΠΙΘΑ, Ο ΚΕΡΑΥΝΟΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ε' - ΣΤ' τάξη

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ «όλος ο κόσμος, ένας κόσμος»

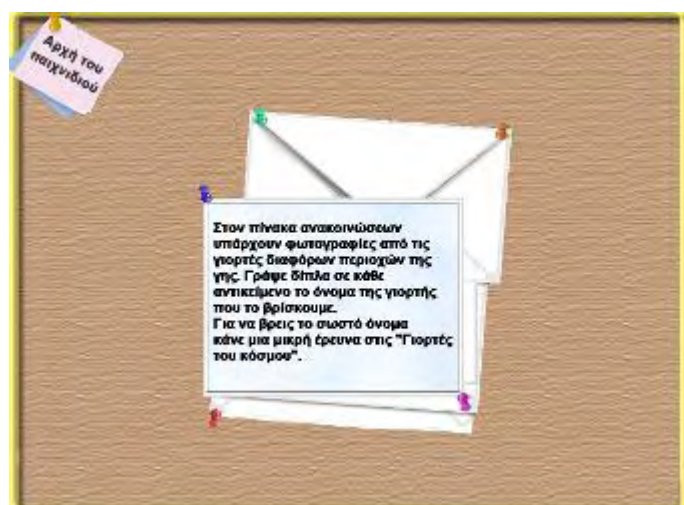
Γνωρίζω τις τέχνες του κόσμου

Οι μαθητές μπορούν να εξασκηθούν σε δεξιότητες συλλογής πληροφοριακού υλικού, ανάλυσης και κατηγοριοποίησής του αναπτύσσοντας ορθογραφικές δεξιότητες αλλά και διερευνητικές ικανότητες.

Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα αναμένεται αφού διαβάσουν πληροφοριακό υλικό για τα έργα τέχνης σε διάφορες χώρες και ηπείρους να συμπληρώσουν τις λεζάντες με τα ονόματα των χωρών όπου δημιουργήθηκε το κάθε έργο τέχνης.

Γιορτές και χαρές

Ιστοσελίδες στο διαδίκτυο

Στις προτεινόμενες ιστοσελίδες τα παιδιά μπορούν να παίξουν λεκτικά παιχνίδια ενεργοποιώντας και εμπλουτίζοντας παράλληλα το γνωσιακό τους υπόβαθρο όσον αφορά την αίσθηση της ορθογραφημένης γραφής.

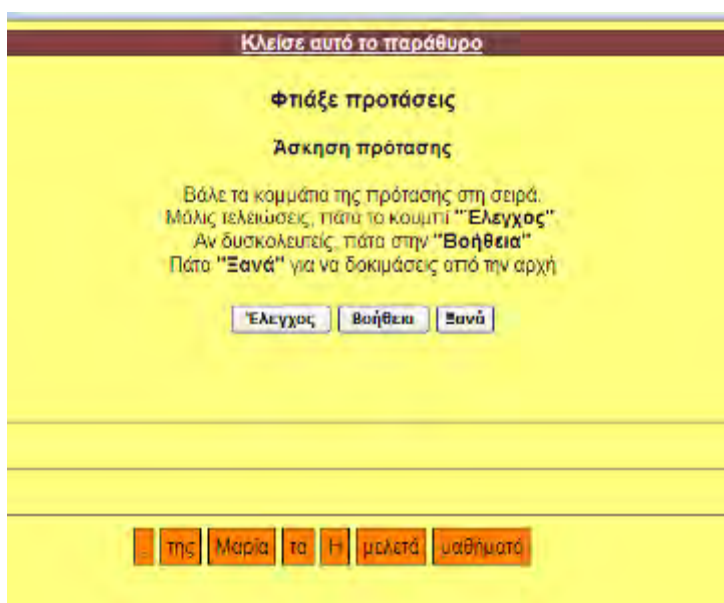
Θέμα: κουίζ γνώσεων « Α΄ τάξη - Φωνήεντα και σύμφωνα»

Ιστοσελίδα: <http://www.e-selides.gr/modules.php?name=Nukequiz&op=startquiz&qid=13>

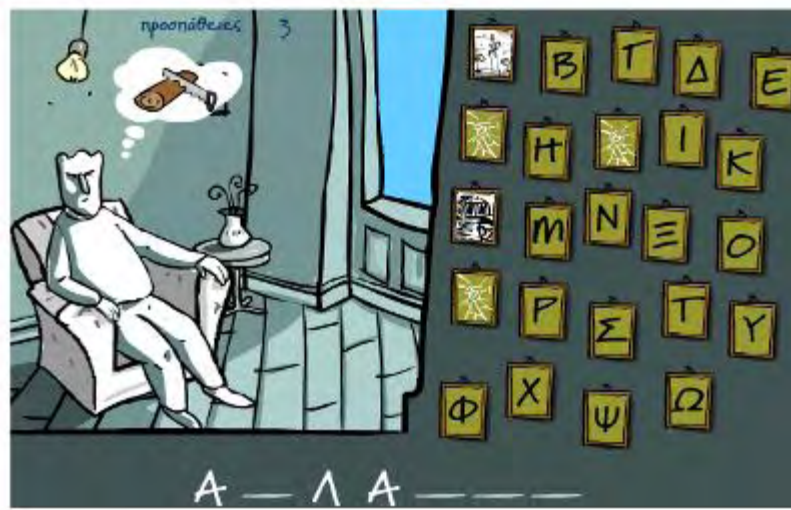
Θέμα: φτιάχνω προτάσεις

Ιστοσελίδα: <http://users.thess.sch.gr/salnk/didaskalia/hotpot/glossasent1.htm>

Θέμα: κρεμάλα

Ιστοσελίδα: http://www.asprilexi.com/games_game.asp?id=2&gameid=7

Θέμα: λεξομαντεία

Ιστοσελίδα: http://www.asprilexi.com/games_game.asp?id=4&gameid=13

Χρειάζεται η ιστορική ορθογραφία;

*** Η εξοικείωση με την ιστορική γραφή των λέξεων, τελικά, αποτελεί λεπτή πνευματική άσκηση**

Γιατί παιδευόμαστε με τα έξι /i/ της ορθογραφίας της γλώσσας μας (ι, η, υ, ει, οι, υι), με τα δύο /e/ (ε, αι), τα δύο /o/ (ο, ω), τα τρία /v/ (β, αυ, ευ), τα τρία /f/ (φ, αυ, ευ), τα δύο /z/ (ζ, σμ, σλ) κ.ο.κ.; Δεν μας φτάνει ένα /i/ το ι, ένα /e/ το ε, ένα /o/ το ο, ένα /v/ το β κ.τ.ό.; Γιατί να μη γράφουμε *ιρίνι* (ειρήνη), *ίπαρξι* (ύπαρξη), *κερί* (καιροί), *γινέκα* (γυναίκα), *εσθάνομε* (αισθάνομαι), *χόρι* (χώροι), *εβγενίς* (ευγενείς), *άβριο* (αύριο), *έφθιμι* (εύθυμη) κ.τ.ό.; Είναι η ιστορική ορθογραφία απόρροια (ή «απόρία») ενός εθνικού μαζοχισμού; Είναι επινόηση κάποιων διανοουμένων; Είναι προσκόλληση σε παρωχημένες γλωσσικές εμμονές; Και προχωρώντας πιο τολμηρά, λένε μερικοί, γιατί να μη γράφουμε *irini*, *iparksi*, *keri*, *gineka*, *esthanome*, *chori*, *evgenis*, *avrio*, *efthimi* κ.τ.ό.; Γιατί να μη προσχωρήσουμε δηλ. στο λατινικό αλφάβητο (που -στο κάτω-κάτω- είναι ελληνικής προελεύσεως), κάνοντας τη γραφή μας πιο προσιτή στους ξένους; Ήδη δεν επικοινωνούμε στους Η/Υ με τα Greeklish; Αυτά και άλλα πολλά ακούω κατά καιρούς σε μαθήματα, διαλέξεις, συζητήσεις, όταν έρχεται ο λόγος στην ιστορική ορθογραφία της γλώσσας μας και στις δυσκολίες που γεννά η ορθή γραφή της ως απορίες κάποιων ομιλητών της Ελληνικής που θέτουν το αίτημα ή νομίζουν πως «ανακαλύπτουν» τη λύση των δυσκολιών της ορθογραφίας με την υιοθέτηση μιας φωνητικής ορθογραφίας με ελληνικά ή -κατά τους πιο τολμηρούς- με λατινικά γράμματα. Η συζήτηση συνήθως -εκ μέρους μου- προχωρεί ως εξής: Αλήθεια, γιατί οι αγγλόφωνοι λ.χ. λαοί (Άγγλοι, Αμερικανοί, Αυστραλοί, Καναδοί) δεν προχώρησαν σε υιοθέτηση της φωνητικής ορθογραφίας, όταν μάλιστα έχουν να αντιμετωπίσουν πολύ οξύτερες ορθογραφικές δυσκολίες απ' ό,τι εμείς; Όταν λ.χ. έχουν να αντιμετωπίσουν την τεράστια απόσταση που υπάρχει μεταξύ προφοράς και γραφής σε παραδείγματα που χρησιμοποιούν οι ειδικοί για να δείξουν λ.χ. ότι τελείως διαφορετικοί φθόγγοι ή διαδοχές φθόγγων (*ou*, *af ap*, *au*, *u*, *o*, *ok/och*) ορθογραφούνται με την ίδια διαδοχή γραμμάτων, γράφονται το ίδιο ως -ough: *Though the rough cough and hiccough plough me through, I ought to cross the lough!* Και, φυσικά, τι να πει κανείς για τα συστήματα γραφής/ορθογραφίας που χρησιμοποιούνται για την κινεζική ή την ιαπωνική γλώσσα με τις χιλιάδες των χαρακτήρων που πρέπει να ξέρει κανείς για να γράφει αυτές τις γλώσσες;

Όπως και να το δούμε, η ιστορική ορθογραφία των λέξεων μιας γλώσσας είναι μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός λαού. Η γραπτή μορφή των λέξεων μαζί με τη σημασία τους συναποτελούν τον γραπτό λόγο μιας γλώσσας. Μέσα σ' αυτόν απεικονίζεται η ιστορία των λέξεων, αφού ιστορική ορθογραφία σημαίνει παράσταση της ετυμολογικής προέλευσης και της ετυμολογικής συγγένειας κάθε λέξης, απ' όπου συνάγεται η βασική σημασία της και η σχέση της με τις άλλες λέξεις που ανήκουν στην ίδια ετυμολογική οικογένεια. Έτσι λ.χ. γράφοντας *φίλος* με *ι* συνδέεις τη λέξη με όλα τα σύνθετα και τα παράγωγα που ανήκουν στην ίδια ετυμολογική-σημασιακή οικογένεια (*φιλία*, *φιλικός*, *άφιλος*, *φιλόσοφος*, *ζωόφιλος*, *συμφιλιώνω* κ.λπ.), ενώ γράφοντας *φυλή* (με *υ* και ένα *λ*) συνδέεις τη λέξη ετυμολογικά-σημασιακά με λέξεις όπως *φυλετικός*, *φυλετισμός*, *διαφυλικός*, *φυλογενετικός*,

αλλόφυλος κ.λπ., γράφοντας δε φύλλο (με υ και δύο λ) έχεις περάσει σε άλλη ετυμολογική οικογένεια και σημασία, που φαίνεται στις λέξεις φύλλωμα, φυλλωσιά, πλατύφυλλος, τριαντάφυλλο, φυλλομετρώ κ.τ.ό. Άλλο το λειπ- στο λείπω, λειψός, έλλειψη, διάλειμμα κ.λπ., άλλο το λυπ- στα λύπη, λυπάμαι, περίλυπος, λυπηρός κ.λπ., άλλο το ληπ- (του λαμβάνω) στα αντιληπτός, λήψη, κατάληψη, ακατάληπτος κ.τ.ό. Το ότι το λοιπ- στα λοιπός, λοιπόν, υπόλοιπος κ.ά. ή το λιπ- στο ελλιπής, λιποτάκτης, λιποψυχώ αποτελούν συγγενείς φωνολογικές μορφές («μεταπτωτικές βαθμίδες» τις λένε οι γλωσσολόγοι) της ρίζας λειπ- (λείπω) είναι κι αυτό μια γνώση/πληροφορία που φωτίζει ετυμολογικά-σημασιακά τις αντίστοιχες λέξεις. Το ότι επίσης το λιπ- στα λίπος, λιπαρός, λίπωμα είναι μια άλλη ομόγραφη ρίζα, όπως και το λιπ- τού εκλιπαρώ και τού αρχολίπαρος («ο επιθυμών και επιδιώκων αξιώματα»), αυτό δείχνει τον πλούτο και τη σημασιολογική ιστορία των λέξεων που είναι μια ελκυστική διανοητική περιπλάνηση στα εκφραστικά μέσα ενός λαού. Η ορθογραφική διάκριση φον- (φόνος, φονικός, φονιάς) και φων- (φωνή, ραδιόφωνο, άφωνος), οικ- (οικία, κάτοικος, οικονομία), εικ- (εικόνα, εικάζω), και ικ- (ικανός, ικέτης, άφιξη) φωτίζει τη σημασία και την προέλευση πλήθους λέξεων, ενώ το θέμα ι-, που σημαίνει κίνηση (από το αρχ. είμι «έρχομαι»), οδηγεί στα δύσκολα σημασιολογικά μονοπάτια λέξεων ομόρριζων (και συνδεομένων στη βασική σημασία τους) όπως προσ-ι-τός, εισ-ι-τήριο, ι-ταμός, ι-σθμός, ανεξ-ί-τηλος, αμαξ-ι-τός κ.ά. Η εξοικείωση με την ιστορική γραφή των λέξεων, τελικά, αποτελεί λεπτή πνευματική άσκηση, αφού συνδέεται με την προσπάθεια να γνωρίσει κανείς την αρχική βασική σημασία μιας λέξης και την οικογένεια των λέξεων που συνδέονται ετυμολογικά-σημασιακά μαζί της. Να γιατί η γλώσσα, όταν διδάσκεται δημιουργικά από εμπνευσμένους ευαίσθητους δασκάλους, αποτελεί μύηση στις διαδικασίες της έκφρασης, της σκέψης και τού πνεύματος και, κατ' επέκτασιν, τού πολιτισμού ενός λαού.

Ο κ. Γεώργιος Μπαμπινιώτης είναι καθηγητής της Γλωσσολογίας, πρόεδρος του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού, τ. πρότανης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Το ΒΗΜΑ, 06/01/2008 , Σελ.: Β46
Κωδικός άρθρου: Β15254Β462
ID: 292039

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΑΠΣ) της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο, 2003.
- ΑΡΧΟΝΤΑΚΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ, (2007). Θέματα γραμματικής και Ορθογραφίας για μαθητές Δ',Ε', ΣΤ' τάξης του δημοτικού σχολείου, Αθήνα: Καστανιώτης
- ΓΚΟΤΟΒΟΣ,Α.(1992). Ορθογραφική μάθηση στο Δημοτικό, Αθήνα,Gutenberg
- ΔΙΑΚΟΓΙΩΡΓΗ,Κ.,ΒΑΛΜΑΣ,Θ.,ΜΠΑΡΗΣ,Θ.,(2006).Η εξαίρεση στον κανόνα: μια γνωστική προσέγγιση του φαινομένου στην Ορθογραφία της ελληνικής γλώσσας, στο Έρευνα και Πρακτική του Γραμματισμού στην Ελληνική Κοινωνία, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ, Α. & ΧΑΤΖΗΣΑΒΒΙΔΗΣ, (1997). *Η Διδασκαλία της Λειτουργικής Χρήσης της Γλώσσας. Θεωρία και Πρακτική Εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-,Καραντζόλα, Κύρδη, κ.ά.(2006).Γλώσσα Α' Δημοτικού: Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες, Βιβλίο Δασκάλου, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-,Γαβριηλίδου, Σφυρόερα, Μπεζέ,(2006).Γλώσσα Β' Δημοτικού: Ταξίδι στον κόσμο της Γλώσσας, Βιβλίο Δασκάλου, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-,Ιντζίδης, κ.ά.(2006).Γλώσσα Γ' Δημοτικού: Τα απίθανα μολύβια, Βιβλίο Δασκάλου, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-,Διακογιώργη, κ.ά.(2006).Γλώσσα Δ' Δημοτικού: Πετώντας με τις λέξεις, Βιβλίο Δασκάλου, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-,Ιορδανίδου, κ.ά.(2006).Γλώσσα Ε' Δημοτικού: Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι, Βιβλίο Δασκάλου, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-, Ιορδανίδου, κ.ά.(2006).Γλώσσα Στ' Δημοτικού: Λέξεις...φράσεις...κείμενα, Βιβλίο Δασκάλου, Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- BRUN-COSME, MONCOMBLE, G.,(1993).Dire, lire, écrire, Παρίσι,Editions Milan
- HADLEY, A. O., (1993). *Teaching Language in Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LACUYER, C., (1980), Lire pour écrire, écrire pour lire, Παρίσι, Classiques Hachette
- LONG, M. H., (2000), "Focus on form in task-based language teaching". In. LAMBERT R. D & SHO-HAMY E. (επιμ.), *Language policy and pedagogy: Essays in honor of A. Ronald Walton*. Philadelphia: John Benjamins,
- RICHARDS, J. C., RODGERS, T. S. & SWAN, M.,(2001), *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge Language Teaching Library.
- WENDEN, A., (2002), "Learner development in language learning". *Applied Linguistics*

Η Χώρα Χωρίς Λάθη Τζιάννι Ροντάρι

Κάποτε κάποιος γύρναγε ολόκληρη τη γη,
Τη Χώρα Χωρίς Λάθη ψάχνοντας να βρει.
Περνούσε θάλασσες ,ποτάμια και βουνά,
χώρες με χρώματα μουντά κι άλλες με φωτεινά.
Άλλες ήταν μεγάλες ,άλλες ήταν μικρές,
υγρές,ζεστές ή κρύες κι άλλες μισές μισές.

Μα μόλις ανακάλυπτε λαθάκια εδώ κι εκεί,
έπαιρνε το δισάκι του και φτου κι απ' την αρχή.
Υπήρχαν χώρες χωρίς φως, χωρίς νερό, κρασί,
μα η Χώρα Χωρίς Λάθη πού ήταν να τη βρει;

Μα θα μου πεις: Ο άνθρωπος είχε καλή καρδιά,
δεν είχε πρόθεση κακιά.
Συγγνώμη, μα διαφωνώ λίγο με σένα.
Λέω: Από τα λάθη που έβρισκε
δε θα 'τανε καλύτερα να διόρθωνε κανένα;

